

Vluchtelingen

Inhoudsopgave

Vluchtelingen.....	1
PERSONEN.....	1
EERSTE BEDRIJF.	1
TWEEDE BEDRIJF.....	7
DERDE BEDRIJF.....	16

5 PERSONEN

Dr. PIET LANGENAKEN, rustend leeraar.

SUZE, zijn zuster.

DE DOMINÉ, voorzitter van het Steuncomité.

ABRAHAM VOLKERT, redacteur van de Bazuin.

10 SUZETTE BREUGELMANS, circus-acrobate.

BREUGELMANS, haar vader.

CHRISTIAAN RHODE, architect

CATO RHODE, zijn vrouw.

GUUSJE HERDER, huisknecht bij Langenaken.

15 Eenige vluchtelingen, figuranten.

Het stuk speelt tijdens de groote mobilisatie. Het eerste en tweede bedrijf in de studeerkamer van Langenaken, het derde bedrijf den volgenden morgen in diens huiskamer.

20

EERSTE BEDRIJF.

De geheel gegarneerde studeerkamer van Langenaken. - De breede middendeur ziet op de huiskamer uit. Links en rechts achter zijdeuren. Rechts vóór een venster. Rechts vóór op het tooneel een met boeken en papieren bedekte schrijftafel. Tegen den wand, zoo
25 hoog mogelijk, planken met boeken, groen gordijn, daaronder tegen den wand, boekentrapje; wereldbol. Een haard, gemakkelijke stoelen. Portret van Heinrich Heine, Tolstoi en Victor Hugo, tegen den wand. 's Morgens voor twaalf uur.

EERSTE TOONEEL.

30 LANGENAKEN. - HERDER. - Dan SUZE.

Langenaken, (die van Herder, staande op het boekentrapje, eenige dossiers aanneemt en in 'n koffer bergt.)

35 Je moet met de mogelijkheid rekening houden, met de mo-ge-lijk-heid. - Wat niet is, kan nog komen. Nu is Nederland neutraal, dat wil zeggen: Duitschland acht ons land van geen strategisch belang; snap je de beteekenis van 't woord strategie? - De oorsprong is te zoeken in - : nee, nee - laat de werken van Schiller goed zichtbaar op de plank staan. - Ik zeg: als ze in België terug worden geslagen, krijgen wij hier over de grens misschien 'n regiment doodskop-huzaren en, als die in deze kamer komen
40 te liggen, ja - ja - goed zoo - Tolstoi moet ook de kist in, 'n Rus, vredesapostel - anti-militarist - dat zou ons allemaal de kogel kunnen bezorgen.

Herder. lek zal u wat zeggen: de Duitschers und Holländer zijn: goeie friende - also ....

45 Langenaken. Jawel, dat waren ze met de Belgen ook - en daarom neem ik voorzorgsmaatregelen. Ze zullen mij niet, net als professor Ruys, uit Mechelen, op 't laatste nippertje, in m'n onderbroek, op 'n hondenkar, met 'n Uhlaan achter me zien vluchten. - Voorzichtigheid is de moeder van de... boekenkast. - Neem dat portret van Heine weg, die heeft zich in Frankrijk willen laten naturaliseeren - ze zijn in
50 Duitschland met z'n standbeeld van 't kastje naar de muur gesjouwd. - Ziezoo - In de koffer d'r mee. Kom nou maar naar beneden.

Herder. lek zal u wat zeggen: U bent bang!

Langenaken. Bang? Ben je gek. Ik ben neutraal! Ik heb niet tot m'n zestigste jaar in de letteren gedoceerd, om op m'n één en zestigste door zoo'n doodskop als gijzelaar
55 onder in 't Raadhuis gestopt te worden, om de doodeenvoudige reden, dat ze Victor Hugo, of Maeterlinck of Zola bij me gevonden hebben. - Dank je feestelijk. - Waar zijn de adressen, die ik vanmorgen geschreven heb?

Herder. Hier op uw sjrijftafel. (neemt enkele papieren.)

Langenaken, (*sluit den koffer*). Die moeten er op geplakt worden. – Mors in Godsnaam geen lijm op 't tapijt, anders hoor je straks weer wat.

60 **Herder**. Iek heb al wat gehoord, iek heb al 'n tüchtig stjandje van uw zuster te pakken.

Langenaken. Jij bent de eenige niet.

Herder. Welke moeten d'r op. Hier ies: Dr. Langenaken, hotel "Cosmopolite", tegenover station, Paris, en hier hotel "Cosmopolite" Londen, en deze "Cosmopolite" Berlin. –
65 Dat ken ik niet in Berlin.

Langenaken. Dat komt er niet op aan. In iedere groote stad is 'n hotel "Cosmopolite". Plak ze d'r alle drie op. Als ik precies weet, welke kant 't op moet, haal ik over de twee andere m'n blauw potlood.
(*Herder plakt de adressen op.*)

70 **Suze**, (*verschijnt in de middendeur*). De boodschappen staan beneden aan de trap, (*tot Herder*) ga jij ze even halen, ik kan die zware bak niet alleen dragen. (*Herder af, tot Langenaken*). Hier is 't lijstje, – kievitsboontjes hebben ze niet meer.

Langenaken. Géén kievitsboontjes?

Suze. Alleen overjaarsche.

75 **Langenaken**. Wat doet er dat toe. Alles wat overjaarsch is, is daarom nog niet bedorven.

Suze, (*met 'n zucht*). Dat zou er tenminste treurig uitzien!

Langenaken. Laat ze halen, vóór de regeering er beslag op legt.

Suze. Morgen, morgen, ik ben nu niet erg lekker.

80 **Langenaken**. Lekker! – Ik heb jou nooit lekker gekend.

Suze, (*woest opstaande, streng en zwaar*). Piet! Ik verlang, nee, ik eisch, dat je 'n andere toon tegen je zuster gaat aanslaan. Jij verliest 't respect tegenover 'n weerlooze, zwakke vrouw totaal uit 't oog – en dat is nou m'n dank, m'n dank voor de tien laatste jaren, die ik als zuster opgeofferd heb. (*huilerig*) Och, God, wat is 'n
85 vrouw toch ongelukkig, die geen jong meisje meer is, (*zakt op 'n stoel*) afhankelijk van 'n sufferd van 'n broer! 'k Had 't vooruit moeten weten, toen ik die prachtige partij afsloeg.

Langenaken. Begin je daar nou alweer over? Wie was toch eigenlijk die prachtige partij?

90 **Suze**. Da's mijn geheim, die naam komt nooit over m'n lippen! Maar 't zal uit zijn! Ik blijf niet langer de lijdende, zwijgende partij!

Langenaken. Hm! Zwijgende partij!

Suze. 't Is nog niet te laat!

Langenaken. Waarvoor?

95 **Suze**. Om te trouwen.

Langenaken. Daar moet je met tweeën voor zijn.

Suze. We zullen met tweeën zijn.

Langenaken. Nou, mij goed, op mijn toestemming mag je rekenen, maar help me nou eerst de boodschappen op de plank leggen.

100 **Suze**. Dank je, laat je knecht dat maar doen, ik ben doodop.

Langenaken. Daar heb je nou 't recht nog niet toe. 't Is pas mobilisatie, wat moet je dan wel doen als er oorlog komt?

Suze. Oorlog? – Dat zou ik nooit overleven. Wat is er gebeurd met al die meisjes, daar in België, weerlooze, jonge meisjes, en brutale huzaren. Als mij zoiets ....
105 nee, dan liever dood!

Langenaken. Stel je gerust, met jou zou zoiets toch nooit....

Suze. Wat?....

Langenaken. Jij blijft leven, die doodskop-huzaren zien direct, wie ze vóór zich hebben.

110 **Suze**, (*beleedigd opstaande, zwaar*). Piet!

Langenaken. Stil nou maar, anders hooren ze, dat jij weer de zwijgende partij bent!

TWEEDE TOONEEL.

Vorigen. – HERDER. – VOLKERT.

115 (*Herder en Volkert aan de middendeur, willen elkaar doen passeeren. Herder met 'n groote dienbak vol bussen en pakken.*)

Herder. Na u, meneer Volkert!

Volkert. Eerst u!

120 **Herder**. Iek zal u wat zeggen:.... beleefdheid ....

Volkert. Is mooi, maar lastig. Jij hebt je handen vol!

Herder. Bitte....

- Langenaken**, (tot Suze). Daar is-ie waarachtig alweer!
- 125 **Volkert**, (tot Herder). Ga toch binnen, m'n tijd is beperkt! (Herder op, zet den bak op den koffer.)
- Volkert**, (op, met groote portefeuille, haalt er 'n courant uit). Piet! Nou moet je m'n hoofdartikel in „de Bazuin" es lezen! (maakt de bewegingen van zweepslagen) Pats! pats!? – pats!! pats!!!
- 130 **Langenaken**. Zeg es even Volkert, ik meen jou laatst heel duidelijk te verstaan gegeven te hebben, dat jouw bezoeken hier, zoolang de oorlog duurt ....
- Volkert**. Juist, daarom – ik ....
- Langenaken**. Als je wéér begint met me niet te laten uitspreken dan..
- Volkert**. Ik – jou niet uit laten spreken, maar Piet, weet je wel..
- 135 **Langenaken**, (heel vlug). Ik was nog niet uitgesproken – dan neger ik je totaal – jouw manier van ....
- Volkert**. Doe dat! Ik zie, je moet orde op je voedsel stellen. Ga je gang, jij bent gelukkiger dan ik, jij kunt orde op je voedsel stellen – ik heb heelemaal geen voedsel, of liever, néé gelukkiger ben je niet – de voedsel-bezits-zekerheid ontruikt onmeedoogenloos alle energie aan de strijd lustigen geest! Arrangeer dus, op je gemak, je spliterwten, je blokjes maggi en jampotjes – magazijn „De Middenstand", ik zie 't
- 140 aan de zakjes, – 10 pCt. korting – met bonnetjes. O, ik ken ze van buiten – mijn vrouw heeft ook van die bonnetjes, ze zit er iedere avond de kaart mee te leggen, Ik neem 't 'r kwalijk. Wie uwer zonder schuld zit, werpe haar de eerste steen!....
- Suze**. Dat Ik tenminste zóóiets nog beleven moet...
- 145 **Langenaken**, (de boodschappen verifieerend). Ik luister niet naar je hatelijkheden.
- Volkert**. Hatelijkheden?... Weet jelui, waarom ze de waarheid naakt noemen? Omdat ze zoo moeilijk te „vatten" is.
- Langenaken**, (van 't lijstje lezend). Tien blokjes maggi: Londonderry.
- 150 **Herder**. Present, (legt ze op de boekenplank.)
- Suze**, (klagend). Als kind met eigen rijtuig naar school gerejen, pianolessen van vijf gulden per uur, 'n meid, 'n kinderjuffrouw en iedere dag 'n werkster voor aan de straat...
- Langenaken**. Vijf pakken maizena.
- Herder**. Present.
- 155 **Suze**. 'n Abonnement op de dierentuin ....
- Langenaken**. Drie blikken huishoudjam.
- Herder**. Present.
- Suze**. ... Als jong meisje een van de prachtigste partijen afgeslagen en nou ....
- Langenaken**. 'n Spier gerookt vleesch!
- 160 **Herder**. Present.
- Volkert**. Ik sta verbaasd, – of liever, (neemt 'n stoel) ik ga verbaasd zitten, want mijn tijd is zéér beperkt. De wereld heeft 42 graden koorts. De Duitscher zet z'n tanden in de vlaamsche strot, 't bloed komt over onze grens gedruppeld. (kijkt door 't raam) Kijk maar, daar druppelt het alweer, daar gaan ze weer, vluchtelingen. „Geen steen om d'r hoofd op neer te leggen" – da's plagiaat – maar waar. „De kneuzend' oorlogsvracht beploegt er Vlaanderens beemden en de weeke grond hijgt onder 't wicht van wee" – da's ook plagiaat, maar ook waar – en hier – m'n neef staat daar te hijgen onder 't wicht van z'n geconserveerde busgroenten, Suze, m'n nicht, lamenteert over
- 165 d'r abonnement op de dierentuin en d'r werkster aan de straat. En da's familie van mij, van mij, Abraham Volkert, redacteur van „De Bazuin", voorzitter van de vereniging „Oorlog aan den oorlog". En jij, Guusje Herder uit Berlijn – boven op je trap ...
- Herder**, (wil de trap af). Iek zal u wat zeggen .... iek ....
- Langenaken**. Blijf daar, bemoei je met je werk....
- 175 **Volkert**. Ja, blijf daar, jij staat daar juist op 'n goeie hoogte om Deutschland–Deutschland über alles, te zingen. – Waarachtig, ik weet niet, wie van jullie drieën de grootste sukkel is in dit aardsche tranendal.
- Langenaken**, (haalt z'n schouders op). Vijf pakken haverdegort. (maakt 'n zak open.)
- Herder**. Ich bin von Deutsch bloed .... en ...
- 180 **Langenaken**. Dat riekt heel duf. (reikt den zak aan.)
- Volkert**. (tot Herder). Pak aan!
- Herder**. Dank u. (legt den zak weg.)
- Suze**, (bij 't raam, doelend op de vluchtelingen). Wat 'n ellende.
- Volkert**. Niet waar?
- 185 **Suze**. In zoo'n hondenweer!
- Volkert**. Dit is hier 'n heel droge kamer.
- Suze**. En wat moet dat met de winter worden?
- Volkert**. Brandt jullie beukenblokken in die haard?

- 190 **Langenaken**, (tot Herder). Kom nou maar naar beneden. Is Joossen nog aan 't lossen?
Herder. Ja, tien muud anthraciet.
Langenaken. Ga er bij staan tellen.
Herder. (komt naar beneden – tot Volkert bij 't afgaan). Iek zal u wat zeggen: als iek niet zoo oud was, had iek al lang voor Parijs gelegen, maar wat zal iek nou ien Deutschland machen?
- 195 **Volkert**. Pluksel.
Herder. Plückschel? Iek zal u wat zeggen: iek heb niets meer te zeggen. U ies 'n idealiest! (midden af.)
Langenaken. Guusje slaat de spijker op de kop!
Volkert. Volkomen waar. Ik ben 'n idealist – jij 'n realist, en het typische van die abstracte begrippen is, dat ze elkaar beurtelings afstooten en aantrekken. Ze kunnen niet buiten elkaar. Waar geen realisme bestaat, is ook geen idealisme. Jij bijvoorbeeld, jij hebt me zooveel als te verstaan gegeven, dat je me liever van achter dan van voren ziet. Toch zoeken we elkaar telkens weer op en ...
- 200 **Langenaken**. Mag ik nou ook es wat zeggen?
Volkert. Ga je gang!
Langenaken. Waar kom je voor?
Volkert. Dat komt dadelijk.
Langenaken. Ja, maar je tijd is zéér beperkt, heb je gezegd.
Volkert. Toch liet jij je zakjes koffie en haver de gort vóór mij aan 't woord – da's
- 210 **realisme**. Nou moet je 't idealisme ook z'n beurt geven.
Langenaken. Doe me dan 'n plezier en wees kort. Je bent 'n doodgoeie kerel, maar we leven nu in 'n zeer kritieke tijd. Jouw opinies en vooral je artikelen „Oorlog en Christendom" in je Bazuin, bezorgen jou vandaag of morgen 'n paar maanden in de gevangenis – en mij 'n hoop geklets, waar ik niet van gediend ben.... Suze... is de
- 215 **koffie... ?**
Suze, (voor 't raam). Daar heb je weer 'n heele troep, waar moeten die allemaal onder dak?
Volkert. Hier!
Langenaken. Hier? Daar zijn nog lokalen genoeg in de stad.
- 220 **Volkert**. Die zijn tot aan de nok vol. Ik heb er verleden week veertien gekregen: één op de divan, één op de rechtbank in de keuken, één in ons alkoof, twee op m'n kantoor en negen op zolder, en 't is 'n lust om te zien, hoe de idealen, de utopieën, waarom ze me vroeger, jij ook, in m'n gezicht uitlachten, nu vanzelf in vervulling zijn gegaan. Als de nood 't hoogst is.... is 't communisme 't meest nabij. De man van de
- 225 **zolder** maakt 't bed op van de juffrouw in de keuken; de juffrouw van de divan poetst de schoenen van de meneer in de alkoof, de dochter van de vrouw van de vliering kookt erwtensoep, betaald met de nikkeltjes van de apotheker, op mijn – hm! – redactioneel bureau, 't Kindje, aan 't voeteneind van den Heer en Mevrouw Volkert, doet de boodschappen voor de heele kolonie. Ik heb er 'n tandarts onder, die me gratis drie
- 230 **kiezen** getrokken heeft, kijk maar. Komt me uitstekend te pas in deze hongerige tijd, 'n mobilisatiegebit. De apotheker maakte de mondspoeling, zoo maar in de keuken in de melkkoker, in één woord: 'n ideaal!
Suze, (paf). Veertien mensen, in dat kleine hokje van 'n huis .... als daar geen ziekte van komt....
- 235 **Volkert**. Dan wordt 't bepaald 'n ideale ziekte, dat kan niet anders. Geloof me, als de mensen in vredestijd gedaan hadden wat ze nou in oorlogstijd doen, was er nooit oorlog gekomen! In vredestijd slaan ze elkaar 't brood uit den mond, nou proppen ze elkaar den mond vol tot ze er in stikken. – Vroeger 'n schooier 's nachts op de stoep van 'n kerk in de kou – nou op 't altaar met centrale verwarming. – Vroeger! geen
- 240 **visite** in je huis die niet van je stand was, nou zeept 'n Antwerpsche mozemeier z'n moustache in met *miin* scheerkwast. – Alle wapens ingeleverd, geen kinderpistooltje zie je meer – ezelskoppen! dat hadden ze honderd jaar eerder moeten commandeeren! – M'n dochter leert fransch spreken, m'n vrouw patates frites bakken. – Joopie loopt met halve kousjes door de regen. – 't Is 'n ideale tijd – juist! door 't realisme!
- 245 **Langenaken**. Ben je uitgepraat?
Volkert, (in extase). Uitgepraat? – Zóó kan ik nog 'n half jaar bezig blijven. De mode staat stop – de beurs dicht, de treinen gratis – de douanen non-actif – de deurwaarder 'n muilkorf voor – de scharenslijper kropbrood, de minister kropbrood...
Langenaken. Waarom ben jij dan tegen den oorlog? – Laat ze vechten, hoe meer oorlog, hoe meer zegeningen.
- 250 **Volkert**. Pardon, ik heb 't over de consequenties van den oorlog. – Ik wil de mensen laten zien, dat ze wijs kunnen worden *zonder* schade of schande. Ik ben nou eenmaal 'n publieke persoonlijkheid.... (tot Langenaken) Wablief?
Langenaken. Ik zeg niets.

- 255 **Volkert.** Ik geef dus m'n krachten aan de publieke zaak. En nou kom ik tot het feitelijke doel van m'n komst. – Ik heb – jullie steun nodig.
Suze. Dan ga ik voor de koffie zorgen, *(wil af.)*
- Volkert.** 'n Lumineus idee – zoo'n half elfje – maar koffie, past niet bepaald in 't kader van ons gesprek, daarom zou ik je dringend willen verzoeken te blijven.
- 260 **Langenaken.** Ik maak er je attent op, dat ik nog vijf en zeventig gulden van je krijg.
Volkert. Hindert me niks.
Langenaken. *Mij wel.* – En 't is nu allerminst den tijd nog meer te leenen.
Suze. Ik had tenminste nooit gedacht, dat ik me nog eens zóó zou moeten bekrimpen, – Als je als kind met eigen rijtuig! naar school gebracht bent. – De duurste
- 265 pianolessen...
Volkert. 'n Abonnement op de dierentuin....
Suze, (geprikkeld). Abraham, ik vertel geen aardigheden, dus....
Volkert. Dat ben ik roerend met je eens, de leukste mop, word! op den duur vervelend, maar ik kan je direct geruststellen met de verzekering, dat m'n hersens zich nu
- 270 allerminst bezighouden, met 'n eventueele geldverplaatsing uit kast, naar mijn portemonnaie – vice-versa. – Ik kom in m'n kwaliteit van voorzitter van de vereeniging „Oorlog aan den Oorlog“. – Hier heb ik 'n manifest – 'n oproep tot de internationale massa – 'n paardenmiddel. – En nou verzoek ik dringend jullie beider handteekening.
- 275 **Suze.** M'n handteekening? – 'k Heb 't eens bijna op 't stadhuis gedaan – maar ik herinnerde me nog bijtijds de woorden van m'n vader zaliger op z'n sterfbed: „Kind, zet nooit gedachtenloos je naam op 'n stuk papier, vooral niet in 't stadhuis“.
Volkert. Je vader zaliger was 'n wijs man. – De gevolgen waren niet te overzien geweest.
- 280 **Langenaken.** En wat wil dat manifest?
Volkert, (leest). De onderteekenaar van het mannelijk geslacht verbindt zich plechtig nimmer in het huwelijk te zullen treden, toestemming te zullen geven tot of getuige te zullen zijn bij 'n huwelijk met de dochter van hem, die het zwaard draagt. De vrouw die den wereldvrede wenscht, zal ieder aanzoek om haar hand door welk krijgsman
- 285 ook, onverbiddelijk weigeren!
Langenaken, (rukt hem het papier uit de hand – vroolijk naar zijn schrijftafel – teekent).
Met alle plezier, als 't anders niet is, daar. *(vloeit af)* Zes handteekeningen kun je van mij krijgen. Ik trouw niet alleen niet met de dochter van 'n man van het zwaard, 290 ik blijf vrijgezel, al kreeg ik de kans met de vredesengel in hoogst eigen persoon .... ik ben al dertig jaar lang met de literatuur getrouwd, da's goedkooper en vooral.... veiliger. *(reikt Suze de pen)* Asjeblief Suze. *(Er wordt gescheld.)*
Suze, (plechtig). Ik zal niet teekenen.
- 295 **Langenaken.** Wat?... Nee, maar die is goed, voor jou is dat toch 'n bagatel, voor jou kan dat toch heelemaal geen kwaad, op jouw leeftijd. O nee, da's waar ook ....
Suze. Ik zal niet teekenen, *(stilte.)*
Volkert. 't Zou voorbarig zijn, nu al te concludeeren dat jouw weigering 'n moord in de wieg van mijn internationale vredesbeweging beteekent, maar ik zou toch wel willen weten ....
- 300 **Suze, (naar de deur gaande, wendt zich daar tot Langenaken).** Alles, wat overjaarsch is, is daarom nog niet bedorven. *(af)*
Volkert. Sakkerloot, had ik gelijk of niet?
Langenaken. Waarmee?
Volkert. De oorlog zet alles op z'n kop! Zou ze toch nog? ...
- 305 **Langenaken.** Wie weet, misschien „de“ prachtige afgeslagen partij.
Volkert. Wie was toch die gelukkige?
Langenaken. God mag 't weten, maar ik vergeef 't hem nooit!
Volkert. 't Komt mij al héél onwaarschijnlijk voor, gewoonlijk is de man 'n geroutineerder afslager dan de vrouw!
- 310 **DERDE TOONEEL.**
Vorigen. – SUZE. – De dominé. – HERDER. *(Er klinken stemmen achter de middendeur. Langenaken gaat er heen, komt vlug terug.)*
- 315 **Langenaken, (tot Volkert, die hij de hand reikt).** Dus.... nou ben je klaar, hè? – 't Gaat je goed. *(dringt hem naar rechts)* Kom hier langs, ik zal je uitlaten.
Volkert. Ik ben nog lang niet klaar, feitelijk begin ik pas. Ik moet de ruimte hier nog opmeten. Hoeveel bedden denk je, dat hier tegen den grond kunnen liggen?
Langenaken. Daar heb ik nu heelemaal geen tijd voor, daar is bezoek.

- 320 **Volkert.** Goed, dan stel je me voor!
Langenaken. Onmogelijk.
Volkert. Wie is 't?
Langenaken. De dominé. Je begrijpt, na die artikelen van jou...
Volkert. De dominé? De gedisciplineerde zachtmoedigheid? Dan blijf ik. (gaat
325 zitten.)
Langenaken. Volkert, ik bid en ik smeeek je, maak geen kwestie! (Suze, de dominé en Herder verschijnen in de midden deur.)
Suze. In geen geval dames; dames wil m'n broer natuurlijk heelemaal niet logeeren, u kent 'm.
330 **Dominé.** Nood breekt wet!
Suze. Vraag u 't asjeblief zelf.
Langenaken. Wat is er dominé, kom binnen.
Dominé, (op, met Suze en Herder). Meneer Langenaken, er moet geholpen worden, dadelijk, ze kunnen niet wachten, geen dag en geen nacht!
335 **Volkert,** (half luid). Ook plagiaat!
Langenaken, (voorstellend). M'n neef Volkert!
Volkert, (met stevigen handdruk). Aangenaam.
Dominé, (zeer koel). Ik zou onoprecht zijn, indien ik tegenover u dezelfde conventionneele expressie bezigde. – 't Is mij niet aangenaam.
340 **Volkert.** En nou denkt u, natuurlijk, door zoo onverwachts, spiernaakt, met 'n spiegeltje in uw hand, uit den put te springen, mij te imponeeren. U vergist u, daar is u te langdradig voor geweest, u hadt eenvoudig kunnen zeggen: *mij niet*.
Dominé. Mag ik er u op attent maken, dat u hier in 'n vreemd huis is?
Volkert. U haalt me de woorden uit m'n mond!
345 **Langenaken.** Volkert...
Volkert, (gaat zitten). Ik zwijg.
Herder, (bij de middendeur). Iek zal u wat zeggen, daar beneden aan de trap sjtaan ze te wachten ....
Dominé. Nee, dat is de bedoeling niet. – Mijn ambt, of mijn hoedanigheid van
350 huisvriend, mag niet dienen, om u het zwijgen op te leggen. De hemel is m'n getuige dat ik niet gevraagd heb u te ontmoeten. – Ik heb uw artikelen in „De Bazuin“....
Volkert. A zóóó ----- !
Dominé. Niet gelezen....!
Volkert. En toch was het u daareven niet aangenaam!
355 **Dominé.** Ze hebben ze me voorgelezen, (gaat zitten.)
Suze. Maar dominé, die menschen beneden aan de trap, zou u m'n broer niet eerst.... ?
Dominé. Heel graag, want m'n tijd is beperkt.
Langenaken. En de jouwe, Volkert?
Volkert. Voorgelezen? – Nee maar, dat maakt 'n groot verschil! U is delicioes!
360 (haalt 'n duimstok uit z'n zak en begint den vloer op te meten.)
Dominé. Daarstraks was ik spiernaakt. (tot Suze) Pardon. Nu ben ik delicioes.
Volkert. En waarom heeft u niet geantwoord?
Langenaken, (tot Volkert). Wat voer je daar uit?
Volkert, (tellend). Twee en 'n half, drie, ik beschik over tien matrassen van twee
365 meter – terwijl de dominé praat, doe ik wat ik kan, ora et labora, praatjes helpen de arme vluchtelingen niet. (tot dominé) En waarom heeft u niet geantwoord?
Herder, (ongeduldig). Jott im Himmel, ze sjieten niet op, daar beneden sjtaan ze te blauwbekken. (vlug af.)
Dominé. Mijn antwoord is 'n daad geweest. Eerstens heb ik 't voorzitterschap van 't
370 Steuncomité aanvaard, tweedens ben ik tot majoor-veldprediker benoemd. Als er brand is, verdiep ik me niet in de vermoedelijke oorzaak, ik help, dadelijk, zonder veel praatjes. Meneer Langenaken, hoeveel personen kunt u logeeren? (neemt potlood en zakboekje).
Suze. Dominé, zeg er asjeblief bij, dat er ook dames onder zijn.
375 **Langenaken.** Dames, ik hier dames logeeren? Maak me asjeblief niet ongelukkig! Ik denk er niet aan, dan ga ik in 'n hotel.
Dominé. Christelijke naastenliefde kent geen geslacht!
Volkert. Jawel, maar de christelijke naastenliefde moet toch rekening houden met de ruimte. Hier kunnen negen matrassen. liggen. Ik heb op me genomen voor twintig
380 menschen onderdak te zoeken. Bedden en dekens zijn voorhanden.
Dominé. Buiten 't steuncomité om. U is 'n lief mensch. Wat bereikt men zonder organisatie?
Volkert. En 't particulier initiatief!
Langenaken. Maar heeren, ik meen toch ook 'n woordje te mogen mee praten. Vertel me
385 es – wie en wat krijg ik hier eigenlijk in m'n huis?

Dominé en Volkert, (tegelijk). We weten het niet.

Suze. Zoiets nog eens te moeten beleven, als je als jong meisje.... (gaat zitten.)

390 **Volkert**. Wie weet is er niet 'n dure pianomeester en 'n werkster voor aan de straat bij. (noteert) Twaalf dekens, negen hoofdkussens, a propos, in de badkamer en op zolder waar de mangel staat...?

Dominé, (noteerend). U vergeet dat ik ook ruimte nodig heb. Meneer Langenaken, ik reken op twaalf personen, hier tegen de grond.

Langenaken. Zou ik mogen vragen, waar ik dan moet werken?

395 **Volkert**. Werken? Wie denkt er nou nog aan werken, aan geestelijk werk! – Ik spreek niet over krentebollen, of anthraciet, daarin moet dag en nacht gewerkt worden. Maar welke schrijver is nu in staat 'n pen op papier te zetten? – Ik bijvoorbeeld, ik zit stik vol met emoties, 't zit me tot hier. Nee, opmerken, stof verzamelen en rangschikken, dat doet in dezen tijd het waarachtig genie. – Later, later, als 'n stormgolf, zal de romantiek over ons heen storten, (tot dominé) U bijvoorbeeld, u is veldprediker geworden. Met of zonder uniform?

400 **Dominé**. Met uniform.

Volkert. Subliem! Daar alleen is 'n standaardwerk over te schrijven. Eén passage: aan de eene kant, de Vorst des Vredes – blootshoofds en blootvoets – in z'n witte pij – aan de andere kant, z'n discipel op een tam gerequireerd trampaard in khaki, met de sporen aan z'n laarzen, de bijbel aan de knop van z'n zadel. Mag ik me even voorstellen: mijn naam is „apostel majoor"! (tot Langenaken) Heb je genoeg sunlightzeep ingeslagen?

Herder, (verschijnt in de middendeur). Ik vraag, wat iker mee doen moet?

405 **Suze**, (tot Herder). 'n Oogenblikje. (Herder af, tot Volkert) Is 'n aalmoezenier ook 'n man van het zwaard?

Dominé. Geenszins.

Volkert. Nee, die zegent het alleen als 't goed scherp is – ... trouwens jij wilt 't manifest toch niet teekenen.

Langenaken. Volkert!

415 **Dominé**, (tot Volkert). Als m'n tijd niet zoo beperkt was, zou ik uw tikje sarcasme apprecieeren, nu wensch ik alleen dit te citeeren: Ik ben niet gekomen om u den vrede te brengen, doch het zwaard.

Volkert. Van de geest – geen eeresabel!

Dominé. Wie leidde zelf 't Israëlietische volk ten strijde?

420 **Volkert**. Wie met 't zwaard zal slaan, zal door 't zwaard ....

Dominé. Meneer Langenaken – heeft u 't Oud Testament bij de land .... o hier ....

Volkert. Op één been kun je niet staan, dan eisch ik 't Nieuw Testament.

Langenaken. Dat ligt diep onder in de koffer – veiligheidshalve. Nederland is neutraal.

425 **Dominé**, (die intusschen 't Oud Testament heeft opengeslagen). Hier in Deuteronomium 32–42 daar staat héél duidelijk....

VIERDE TOONEEL.

430 Vorigen. – HERDER. – Vluchtelingen. (De middendeur gaat open, Herder verschijnt belast en beladen.)

Herder. Antwerpen iest jefallen! Ik zal u wat zeggen – De Duitscher kletst niet lang, die pakt aan. Hier zijn ze!

435 (Voor de middendeur staan een aantal vluchtelingen: een coquet jong meisje, met 'n vogelkooitje onder de arm, 'n zware Belg met twee honden aan 'n touw, 'n oud heertje, daarachter enkele mannen, allen met koffers en pakken).

Doek.

TWEDE BEDRIJF

440 Decoratie als in 't eerste bedrijf.

EERSTE TOONEEL.

HERDER. – Eenige vluchtelingen. – SUZETTE. – DOMINÉ. – VOLKERT. – LANGENAKEN.

445 Van rechts komt Herder en 'n vluchteling, beiden dragen 'n matras tusschen hen in het tooneel over, verdwijnen zwijgend, in de linkerdeur, dan 'n tweede vluchteling met 'n kleine waschtafel, vervolgens 'n grijs heertje met 'n stalen geldkistje in de hand en 'n groot brood onder z'n arm, beiden zwijgend af, links. – Suzette komt van midden op, geheel gekleed, met haar vogeltje, zet zich op de als bed ingerichte divan, links vóór op 't tooneel, haar vogelkooitje op de knieën, drukt haar zakdoekje voor d'r oogen. Dan de dominé van midden op met 'n karaf en 'n zeepbakje, hij kijkt meewarig naar Suzette, dan links af. – Volkert midden op, met 'n emmer en 'n kandelaar, kijkt

even, bewonderend medelijdend, naar haar, verdwijnt evenals de dominé zacht links. Dan wordt er tweemaal aan de deur geklopt.

Suzette. Entrez!

455 *(Langenaken op met groote spiegel, zet die met de rug tegen z'n schrijfbureau, gaat eerbiedig terug op z'n teenen naar de rechterdeur).*

Suzette (zeer welluidend). Pieieiet!

Langenaken (bij de deur). Wa-blijft u?

Suzette. C'est mon petit oiseau.

460 **Langenaken.** O, pardon, ik dacht, ik heet ook Piet.

Suzette. C'est si doux - 'nne schoene naam!

Langenaken. Vindt u, 't kan er nog al mee door, *(komt naar voren]* 'n lief beestje, is 't 'n pop, ik wil zeggen geen mannetje?

465 **Suzette.** Si - si - c'est un manneke! *(zet haar kooitje op de divan, staat op, ontdoet zich van hoed en mantel, arrangeert haai coiffure voor de spiegel)* Ik kan kik ook ollans klappen -'k eb twie keer in 'n ollans cirque gewerkt in Amsterdam.

Langenaken. In 'n circus? ____ Is u dan?

470 **Suzette.** Ja zeikers, ik voltigeer aan de trapèze, oog in de luucht; met m'nne kop en mijn als en bloet erreme en bienen vol mee duiven. Attendez, in m'nne saccoche, *(gaat naar den divan)* 'k eb kik cartes illustrées ier, sie, da ben iek. En dan komen ze één voor één kuskes geven, oog in de luucht, comme ca! *(ze spitst de lippen dicht bij hem. Uit de linker deur komen Volkert en de dominé, die zelf onzichtbaar, 'n hoog tochtscherm rond de divan plaatsen en onmiddellijk weer eerbiedig zich terug trekken naar de middendeur; daar hooren zij haar imitatiekus.)*

475 **Volkert.** Stakker! ze snikt nog!

Dominé. Zoo is 't in ieder geval niet zoo'n inkijk. We zullen ze niet storen. Kom mee. *(beiden af.)*

Langenaken *(steekt de kaart in z'n zak).* Dank u ____ 't Is .... 't is _____ zeer merkwaardig, *(kijkt achter zich)* Wat beteekent dat?

480 **Suzette** *(idem).* O, la la, une petite chambre séparée. - Oe noemen ze dat in olland - 'n intiem kotje!

Langenaken *(staat vlug op, gaat aan de andere zijde van 't tooneel op 'n koffer zitten).* Mejuffrouw, of eh, madame, is u getrouwd?

Suzette. Getrouwd. ... Ik trouw nooit!

485 **Langenaken.** Da's tenminste één goeie karaktertrek. - Maar ik moet u tot mijn spijt dadelijk mededeelen, dat u hier in huis heel slecht op uw plaats is.

Suzette. Ja, ja, 't is ier goed - as 'n mensch drei nachten op straat gelogeed eed, swens dat de boemen boven z'nne kop kapot sproengen, is m'n overal content.

490 **Langenaken.** Dat is aan te nemen, maar u is gewoon hoog in de lucht met bloote armen aan 'n trapèze te slingeren in 'n circusje met gedresseerde duiven, en nu wil het toeval, dat u hier terecht gekomen is in 'n omgeving van heel stille en bedaarde menschen, in de omgeving van 'n onge-trouwd man.

Suzette. Ik kan geen getrouwde mannen uitstaan.

Langenaken. Als ik dat goed begrijp, is dat nog 'n goeie karaktertrek!

495 **Suzette.** Dus, dan hebt u hier in huis alleenig te commandeeren?

Langenaken. Ja, of liever néé, dat eischt 'n kleine toelichting: ik heb 'n zuster....

Suzette. Van eigen, voor de ménage.

Langenaken. Juist, juist, voor de ménage, maar dan ook in de uit gebreidste zin van 't woord. Om het u maar ronduit te zeggen, die past op alles.

500 **Suzette.** Dan is u wel gelukkig ..... Pieieiet!

Langenaken. Gelukkig? hm! Jawel, dat eischt feitelijk ook 'n kleine toelichting, maar dat voert me uit de lijn van m'n gesprek. Ik wilde u kort en goed uitleggen, waarom u hier in huis niet op uw plaats is. Welnu dan, ik kan de vrouw in 't algemeen niet uitstaan.

505 **Suzette.** Da's curieus .... iek ook nie.

Langenaken. Da's ook al weer betrekkelijk 'n goeie karaktertrek. Maar permitteer me: u kunt geen vrouwen uitstaan, u kunt geen getrouwde mannen uitstaan, u trouwt nooit; zonder de zaak mathematisch te beredeneeren, ligt de conclusie voor de hand: zelfs met zulke antipathieën blijft 'n vrouw als u 'n gevaar.

510 **Suzette.** Ik begrijp da nie.... *(verleidelijk)* _____ Pieieiet!

Langenaken. Dat doet me plezier voor u - *(ter zijde)* da's d'r mooiste karaktertrek.

Suzette. Zie ik er dan zoo danzjereus uit?

515 **Langenaken.** U? Integendeel, ik spreek over de vrouw in 't algemeen. U ziet er zelfs, om 't eens literair uit te drukken, zeer etherisch uit - u heeft iets madonna-achtigs en dat: pieie pieieiet van u, heeft iets zeer melodieus, iets van 'n opgaande decoratieve lijn, 'n teerblauw wierookwalmpje.

Suzette. U is complimenteus, (*wil naar hem toe gaan.*)

520 **Langenaken.** Blijft u zitten. Als ik niet zoo zeker van mezelf was zou ik die complimenten achterwege laten. U is voor *mij persoonlijk absoluut geen* gevaar. Ik veronderstel dat u hel zelfde gevaar bedoelt wat ik op 't oog heb, maar de aanwezigheid van 'n vrouw werkt deprimeerend op ieder literaire arbeid. Ik heb dat na grondige observatie kunnen constateeren. Ik spreek niet van 'n koekbakker. Ik kan me zelfs heel goed voorstellen, dat zoo'n man in gezelschap van 'n vrouw zéér smakelijke
525 gelukkig, dan voert-ie niets uit, maakt z'm wel gelukkig, dan voert-ie heelemaal niets uit.

Suzette. O, mais je serai si tranquille. Ik zal eel, eel, stillekes zijn. Ge meugt tot diep in de nacht daar zitten schrijven. Je ne ronfle pas.

Langenaken. Wat doet u niet?

530 **Suzette.** Ik snurk niet ____ Pieieiet!

Langenaken. Dus... U zoudt 'n oogenblik veronderstellen, dat ik hier 's nachts aan m'n bureau.. . terwijl u daar.. . *niet* snurkt!?

Suzette. Awel, da genier mij nieks, a la guerre comme a la guerre. D'n oorlog zet alles op z'nne kop!

535 **Langenaken,** (*peinzend*). Waar heb ik dat nog es meer gehoord? Maar, *laat ons eens voor* 'n oogenblik de mogelijkheid aannemen dat *ik u hier op m'n studeerkamer hield* – als m'n zuster 't flauwste vermoeden krijgt van uw acrobatische toeren, in tricot, van dat __ hm... merkwaardige portret in uw taschje, dan blijft u geen minuut langer onder dit dak. Laat u er mij nog es een zien, ik heb er daar straks niet voldoende
540 aandacht aan geschonken.

Suzette. (*geeft hem nog een kaart*). Voila, dat is toch niet om van te bangen?

Langenaken. Bang? Ik zie er zelfs 'n heel mooie lijn in, 'n soepele lijn, iets __ iets... ik kan 't juiste woord niet vinden, da's menog nooit gebeurd, maar m'n zuster houdt er 'n tamelijk antieke moraliteit op na, die heeft 'n zeer strenge
545 deftige educatie achter de rug – als kind met eigen rijtuig... enfin, dat krijgt u nog wel te hooren. (*steekt de kaart bij zich.*)

Suzette. Mais mon Dieu, waar mot ik dan naar toe? La ville es bondée, pleine comme un boudin, in de geburen is geen bed meer te krijgen.

550 **Langenaken.** Kunt u weer niet in Amsterdam aan de trapèze gaan hangen? Ik zou u daar dan natuurlijk 'n handje bij helpen ... dat wil zeggen ...

Suzette. Zonder m'n duiven, ge ziet da van ier, sans mes pauvres bêtes, qui sont filées, allemaal weggevlogen in Antwerpen met 't bombardement. Je suis ruinée, geelegans geruïneerd! (*begint te snikken.*)

Langenaken, (*diep medelijdend*). Feitelijk is 't 'n stumper!

555 **Suzette.** Als 't u gepasseerd was, vannacht weer op de keien! (*staat op, valt aan z'n borst*) O, comme je suis malheureuse. Ongelukkig – Ongelukkig!

Langenaken. Ik hoop, dat u er van doordrongen is, dat de beleefdheid *gebiedt*, dat ik u in m'n armen houd, (*half luid*) 't is de eerste uitspatting in m'n leven. Niet
560 huilen, niet huilen, dat maakt me zoo week. Kom, kom, de duiven zijn tegenwoordig zoo duur niet. Luister es.... ik.... hoe heet u?

Suzette. Suzette.

Langenaken. Luister es Suzette, heb je al aan iemand hier in huis verteld wie je, wie u is?

565 **Suzette.** O, non, personne, j'ai toujours pleuré, ik eb mee niemand gesproken, z'ebbe zeikers gedacht dat ik doofstom was....

Langenaken. Doofstom? Da's 'n idee. Blijf dat tegen iedereen hier in huis, vooral tegen m'n zuster. Zou u dat vol kunnen houen?

Suzette. En mag ik dan blijven?

570 **Langenaken.** 't Is 't eenige middel, speel comedie, maar verraad je niet, anders is mijn prestige natuurlijk ook....

Suzette. Awel, da's goed, zijn kik 'n goeie actrice .... (*vleit zich tegen hem aan*).

Langenaken. U zegt dus niets, totaal niets, dat is goed afgesproken. En nou zou ik u wel willen verzoeken me los te laten.

575 **TWEEDE TOONEEL.**

Vorigen. – HERDER. (*Herder midden op, met papier en potlood.*)

Suzette. Ah! – comme vous êtes gentil (*kust hem*).

580 **Herder.** Was? Das iest heelemaal niet neutraal! (*tot Langenaken*) De dominé vraagt om de namen van de vluchtelingen. (*tot Suzette*) Bitte, wilt u 't hier opsrijven? (*Suzette schrijft, geeft 't papier aan Herder.*)

- Herder.** En ook 't geslacht?
- Langenaken.** Dat zal ik wel van de juffrouw zien te weten te komen geef maar hier. *(neemt 't papier af)* Ja, sta daar nou maar niet zoo suf over te kijken, 't is al
585 ongelukkig genoeg, dat die juffrouw doofstom is.
- Herder** *(verbaasd)*. Doofsjom? Wanneer is die sjtomiteit dan gekomen! Vanmorgen heeft ze me in de gang voor sjmerige Duts uitgesjolden, omdat ik d'r vogeltje wou dragen.
- Langenaken** *(tot Smette)*. Suzette is dat _____ ? *(tot Herder)* Dat moet 'n ander
590 geweest zijn. *(neemt 't kooitje, maakt mond- en vingerbewegingen tegen Suzette.)*
- Suzette** *(kort, nijdig)*. Van eigen, den Duts mag er nie aan geraken! *(grijpt 't kooitje terug.)*
- Herder**, *(tot Langenaken)*. Noemt u dat sjtom?
- Langenaken.** Ja, dat is al heel, ... in ieder geval, ik heb heel gegronde redenen, om
595 te doen gelooven, dat die juffrouw daar niet spreken kan, *in haar eigen belang*. Dat blijft dus voorloopig zoo, goed begrepen?
- Herder.** O, iek zal u wat zeggen: de Duitscher blijft altijd oentertanig, zoolang als 't moet _ *(af.)*
- Langenaken.** Uw debuut was daar zoeven nou niet bepaald schitterend en ik hoop dat u
600 niet vergeten zult, dat alleen het medelijden met u, me wetens en willens tot leugenaar degradeert.
- Suzette.** Ik kan den Duts nie uitstaan.
- Langenaken.** Maar wie kunt u dan eigenlijk wèl uitstaan?
- Suzette.** U!
- 605 **Langenaken.** Mij?
- Suzette.** Ge zij zoo gentil, zoo intelligent, zoo sacrificiant, zoo chevalleresque. *(vleit haar hoofd tegen hem aan.)*
- Langenaken.** Toch 'n zoet-vloeiende taal, dat Fransch. Wilt u goed onthouden, wat ik
610 daar straks geconstateerd heb? *U is voor mij persoonlijk absoluut geen gevaar*. Hoe is 't nou toch in Godsnaam mogelijk, dat de Duitschers met 42 cm.- kanonnen naar zoo'n hoofd hebben kunnen schieten! *(streeft haar haren.)*
- DERDE TOONEEL.**
- Vorigen. — SUZE. — VOLKERT. *(Volkert en Suze midden op.)*
615
- Volkert.** Subliem!
- Suze** *(zwaar)*. Piet!
- Volkert.** Stil, alweer 'n bewijs voor de ideale zijde van de oorlog!
- Langenaken** *(onthutst)*. Ik weet, dat jullie dergelijke excessen van mij allerminst
620 gewoon zijn, maar er was nu toevallig geen andere borst om tegen te snikken, dan de mijne.
- Suze.** Is dat die doofstomme dame?
- Langenaken.** Ja.
- Volkert.** Stel me even voor, o nee, da's lastig ....
- 625 **Langenaken** *(tot Suzette)*. Dat is m'n zuster, *(met klem)* m'n zus-ter en dat is m'n neef.
- Suze.** Ze ziet er heelemaal niet stom uit.
- Volkert.** In ieder geval één geluk, dat ze geen sikkepit van 't bombardement gehoord heeft.
- 630 **Suze.** Waar komt ze vandaan?
- Langenaken.** Voor zoover ik weet, is ze uit Antwerpen gevlucht, *(tot Suzette)* n' est-ce-pas mademoiselle? *(Suzette knikt.)*
- Volkert.** Snapt ze je?
- Langenaken.** O ja, ze schijnt al tamelijk aan de bewegingen van mijn lippen gewend te
635 zijn. *(vlug ondoordacht)* En wat 't merkwaardigste is, ik ken d'r vader heel goed, 'n ouwe kennis van me van jaren, jaren terug, hm, ook gevlucht, op 'n hondenkar naar Engeland geloof ik, zeer aristocratische familie, architect Rhode, ja Rhode.
- Suze.** Eh!? ---- *(slaat de handen voor 't gezicht)* Christiaan! zijn dochter!
- Volkert** *(die haar ondersteunt)*. Wat krijgen we nou? Da's geen gewone flauwte.
- 640 **Langenaken.** Nee, dat lijkt mij ook heel spontaan.
- Suze** *(droevig)*. Jij, op 'n hondenkar en je dochter doofstom! *(duwt beiden van zich af)* Laat maar, laat maar, 't is al over, let er maar niet op. *(slaat de arm om Suzette, gaat met haar op den divan zitten)* Arm kind, hoe heet ze?
- Langenaken.** Suzette.
- 645 **Suze.** *Mijn naam, mijn naam, o, dat doet me goed.*
- Langenaken.** Als kind met eigen rijtuig gerejen _____

- Suze**, *(streelt haar handen)*. En nou te voet moeten vluchten, 't schaaap!
Langenaken. Stel je maar eens in haar plaats: vroeger vertroeteld door 'n gouvernante, zanglessen van de eerste professors....
- 650 **Volkert**. Hè?... za....?
Suze. Ik voel 't. ... o, ik voel dat zoo goed! *(kust haar.)*
Volkert, *(ter zijde tot Langenaken)*. Zeg es, had ze misschien ook 'n abonnement op de dierentuin?
Suze. Maar hoe ben je daar achter gekomen?....
- 655 **Langenaken**. O, dat heeft ze me daar straks allemaal .... op 'n briefje gegeven, *(haalt enkele papieren uit z'n zak, haar ansicht valt, die Volkert opraapt.)*
Volkert. Sakkerloot! heeft ze voor mij ook niet zoo'n briefje? *(steekt de kaart bij zich.)*
Suze. En waar is d'r vader nu? *(tot Suzette)* Et ou est votre père?
(Suzette maakt de mimiek van vluchten, haalt de schouders op.)
- 660 **Suze**, *(opstaande)*. Maar die zullen we gauw genoeg vinden, advertenties in alle Hollandsche en Engelsche bladen dat zij hier is, de dominé moet me helpen zoeken, laat dat maar aan mij over.
Langenaken. Och, dat is 'n onbegonnen werk, die zit natuurlijk ergens diep in Schotland of Amerika – misschien is-ie al hier of daar krijgsgevangen gemaakt.
- 665 **Suze**. En dacht jij dan, dat dat arme kind nog één rustig oogenblik hier zal beleven, zoolang ze niet in de armen van d'r vader ligt?
Volkert. Hij heeft in ieder geval de jaren, om zoolang d'r vader te remplaceeren.
Suze. Wie, m'n broer? Die weet niet wat 'n jong meisje toe komt, geloof me, ik spreek uit ondervinding. Nee, nee, we beginnen met direct de oproeping te plaatsen.
- 670 **Langenaken**. Laat mij die dan opschrijven, ik schrijf duidelijker dan jij
Volkert, *(scheurt 'n vel uit z'n notitieboekje)*. Hier.
Suze. Schrijf op, kort en duidelijk: Vader, vet gedrukt. Ik wacht u met open armen. Suzette, adres enz. enz. Ziezoo, dat zullen we Guusje dadelijk weg laten brengen.
- 675 **Volkert**, *(wil haar 't briefje afnemen)*. Wil ik 't soms meenemen, ik moet toch langs 't kantoor Ik had graag d'r handteekening op m'n manifest gehad maar dat lijkt me in dit speciale geval tamelijk overbodig.
Langenaken. Trouwen doet ze toch nooit. *(Suzette schudt hevig van „neen“.)*
Volkert. Merkwaardig, ze snapt je weer.
- 680 **Suze**. Heeft ze jou dat ook al op 'n briefje gegeven?
Langenaken. Och nee, maar daar is ze toch veel te stom voor...bedoel....
Volkert. Misschien is hij ook al 'n beetje aan de bewegingen van haar lippen gewoon.
Suze. Om te beginnen, neem ik ze mee naar mijn kamer, dan kan ze zich eerst op d'r gemak wat verfrisschen, kom, kind .... *(Suzette kijkt Langenaken vragend aan)* Ze schijnt erg verlegen te zijn, zeker nog weinig onder de menschen geweest?
- 685 **Langenaken**. Onder de menschen, nee, wèl, nee nooit!
(Volkert doet de mimiek van handen wasschen en haar kappen tegen Suzette. – Suzette neemt den arm van Suze, met haar naar den achtergrond.)
Langenaken. 'n Oogenblikje, goed dat ik er nog aan denk. Ik geloof, dat ik daar straks zoo'n beetje aan d'r gemerkt heb, dat ze hevig met d'r vader gebrouilleerd is, vin je 't dan eigenlijk niet indiscreet, om zoo'n man hier in huis te halen?
- 690 **Suze**. Indiscreet? Dan is 't 'n dubbele plicht, in deze tijd om de verzoening te bewerken, wat jij Volkert?
Volkert. Oorlog aan de oorlog!
- 695 **Suze** *(met Suzette afgaande)*. Guusje! *(Suzette keert vlug terug, neemt d'r kooitje onder den arm.)*
Ik heb 't al gemerkt, ze heeft 'n echt liefhebbend hart! Ik ben ook dol met vogeltjes, *(kort zwaar)* Pieieiet! *(beiden midden af.)*
Langenaken *(de handen voor de ooren, met afschuw)*. Hèèè, wat 'n verschil!
- 700 **Volkert** *(gaat naar Langenaken, die in gedachten vóór op 't tooneel staat, tikt 'm op den schouder)*. Zeg es even, daar komen ongelukken van.
Langenaken. Waarvan?
Volkert. Ruik jij niks?
Langenaken. Nee.
- 705 **Volkert**. Ik wel, lont! *(Suze nabootsend)* Christiaan– z'n dochter!
Langenaken. Wie z'n dochter?
Volkert. Architect Rhode, de prachtige afgeslagen partij!
Langenaken. Wat? Maar dat is zijn dochter niet!
Volkert. Niet?
- 710 **Langenaken**. Ik heb zoo maar de eerste de beste genoemd, 'n leugentje om bestwil.
Volkert. 'n Leugentje, frissche morgen, je hebt staan liegen, dat ik er jaloersch op werd.

Langenaken. Zeg-es even ....

715 **Volkert.** Nee, maar – as je me nou .... 'k Ben alleen maar nieuwsgierig wie van jullie tweeën de stomste zal blijken, Dr. Langenaken, rustend leeraar in de klassieke letteren of Mademoiselle Suzette, in haar ongeëvenaarde evolutiën aan de vliegende trapèze. Maar vertel me es ronduit wat bracht jou er toe, jij, „de waarheid en niets dan de waarheid" om zoo echt degelijk te liegen, want als Suze het in de gaten krijgt, 'n rustige ouwe dag is toch maar alles.

720 **Langenaken.** Ouwe dag.... ouwe dag.... zóó oud ben ik nog niet. (*zich opwindend*) Wie belet mij uit medelijden, uit diep medelijden ....

Volkert. Pas op!

Langenaken. Wat?

Volkert. 't Is tusschen mijn vrouw en mij ook met diep medelijden! begonnen.

725 **Langenaken.** Wie zou mij beletten uit meelij zoo'n stakker in huis te houden! Mag ik zoo'n subtiel wezentje op straat laten slapen? in 'n schuur misschien! En als Suze d'r achter komt (*flink*) dan zal ik toonen dat ik hier alleen te commandeeren heb. Wat niet weet, deert niet, maar, als 't moet, zal ik hier streng en gedecideerd optreden. Wat duivel, wie is hier op mijn! eigen studeerkamer de baas? ik! ik! ... kijk
730 nou.... daar heb je 't alweer, blaas weg die asch, heb jij die vuile voeten mee gebracht, pas toch in Godsnaam op, as-ze 't ziet, krijg ik weer op m'n kop, ik zit er maar weer mee. (*neemt vegertje en blikje van den haard, begint op z'n knieën te vegen, terwijl Volkert vlijtig het stof onder 't bureau blaast.*)

735 **VIERDE TOONEEL.**

Vorigen. – Dominé. – Suze. (*Suze, met 'n brief in d'r hand, en dominé in uniform van veldprediker verschijnen voor de middendeur.*)

Dominé. Uw broer heeft misschien zeer gewichtig werk onder handen....?

740 **Volkert.** Wie is dat?

Langenaken. De dominé.

Volkert. Gevechtsklaar!

Suze (*tot Langenaken en Volkert*). Kijk es, wie hier is.

745 **Volkert.** Het gedeponeerde handelsmerk van de Naamlooze Vennootschap Ouwe en Nieuwe Testament.

Dominé (*komt met Suze naar voren*). Vóór ik naar het front vertrek, wou ik nog eerst eenige dringende zaken regelen. Eerstens heb ik uw zuster een schriftelijke dankbetuiging van den Landweer Commandant overhandigd voor de toegezonden warme polsmoffen....

750 **Suze.** O, dat had heusch niet noodig geweest. Gisteren is 't heele bataljon hier voorbij gekomen, hè Piet? Ik stond op 't balkon en ze staken uit dankbaarheid allemaal d'r handen in de hoogte om ze te laten zien, schattig hè?

Dominé. Dan moet ik u mededeelen, dat ik u voorgedragen heb als voorzitter van het steuncomité in mijn plaats.

755 **Langenaken.** Dank u, daar mis ik de ware roeping voor.

Volkert. Dat is 'n liefdedienst.

Dominé. En iedere liefdedienst draagt het merg der belooning in zich.

Suze. Neem 'n voorbeeld aan mij, Suzette en ik beginnen morgen dadelijk aan de wollen buikgordels.

760 **Volkert.** Daar zijn die soldaten net zoo dankbaar voor, dat zul je zien!

Dominé. Suzette? Wie is dat?

Suze. 'n Zieltje van 'n vluchtelingetje uit Antwerpen, 'n doofstom meisje .... die....

Dominé. Die hier vanmorgen met d'r Pietje achter dat scherm zat te snikken?

765 **Suze.** Dezelfde, de dochter van 'n oud collega van m'n broer, 'n zéér, zéér sympathiek en hoogstaand man.

Volkert. Die op 'n hondenkar naar Engeland gevlucht is, (*tot Langenaken*) zei jij dat niet?

770 **Langenaken.** Of dat nou precies op 'n hondenkar gebeurd is weet ik niet. Je hoeft er geen flauwiteiten over te verkoopen.

Suze, (*zwaar*). Piet!

Langenaken. 't Is waar ook. (*Tot dominé*) En nou wil m'n zuster hemel en aarde bewegen, om die man hier in huis te halen – 'n verregaande indiscretie, want hij kan z'n dochter niet luchten of zien.

775 **Suze.** Piet! je bent wreed, je ontnemt me de eenige kans om goed te doen.

Langenaken. Jij hebt al 200 paar polsmoffen gebreid, da's meer dan genoeg. Bovendien waar moet-ie logeeren, alles is bezet.

- Suze.** Hier.
- 780 **Langenaken.** Hier. Bij Suzette? Dat neem *ik* niet op m'n geweten.
- Dominé.** Hm! Dat lijkt *mij* ook zeer delicaat.
- Volkert.** Christelijke naastenliefde kent geen geslacht!
- Langenaken,** (tot *Suze*). Maar wat wil je toch in Godsnaam, 'n ouwe kennis, goed, maar die ik in geen twintig jaar gezien heb. God weet, wat voor 'n individu je in huis haalt.
- 785 **Volkert.** Hij kan in die tijd wel aan kleptomanie lijen.
- Langenaken.** Of aan de drank zijn geraakt.
- Suze.** Piet!
- Volkert.** Uit baloorigheid, zou dat zoo'n wonder zijn?
- Suze.** Wat?.... uit....?
- 790 **Langenaken.** Of door 'n ongelukkige liefde bijvoorbeeld.
- Suze.** O God, als dat.... zoo'n door en door beschaafd mensch.
- Volkert.** Zoiets komt in de fijnste families voor.
- Suze,** (flink). Dan zal *ik* laten zien wat de leiding van 'n vrouw vermag. Dominé, u is onpartijdig, mag ik zoo'n ongelukkige vader, hij is ongelukkig, dat weet ik zeker,
- 795 mag ik die ver van z'n kind laten zwerven? Laat 'm aan de drank zijn, laat 'm aan kleptomanie lijen, *ik* zal 'm op 't rechte pad terug brengen!
- Dominé.** Hier is m'n hand! U is 'n voorbeeld. Wij zullen samen dien ongelukkige uit 't slijk trekken, 'm opbeuren, misschien is-ie nog niet te diep gezonken.
- Volkert.** Boter aan de galg gesmeerd, hè Piet? 't Is 'n gedegeneerd type.
- 800 **Langenaken.** Wie met pek omgaat wordt er mee besmet. Zoo'n individu, dat al lang onder curateele staat, komt bij mij niet over de vloer, in géén geval in de kamer van Suzette.
- Volkert.** Hij is trouwens al lang uit z'n vaderschap ontzet.
- Suze,** (diep verontwaardigd). 't Is monsterachtig, wat jullie zegt, maar *ik* zal 'n
- 805 moeder voor d'r worden (af).
- Dominé.** Die vrouw heeft 'n hart van goud. (plechtig) Meneer Volkert, wij hebben in theorie steeds lijnrecht tegenover elkaar gestaan. – Woorden zijn woorden en voor de wereld heeft u gewoonlijk gelijk. Maar daden zijn daden! U beleedigt 'n afwezige, diep gezonken gedegeneerde dronkaard. – Meneer Langenaken schrikt van hem terug als
- 810 ware hij 'n melaatsche, ik heb in mijn hart al lang besloten dien ongelukkige in mijn huis op te nemen.
- Langenaken.** Ja, maar. ...
- Dominé.** Dat is de eerste daad van de Naamlooze Vennootschap Ouwe en Nieuwe Testament. Wat zegt u daarop?
- 815 **Volkert.** We zullen eerst de balans eens afwachten, en misschien is u ruimer behuisd dan ik.
- Dominé.** Pardon, de eenige kleine logeerkamer, die ik bezit en die al drie dagen lang voor meneer Rhode gereed staat, krijgt hij ....
- Langenaken.** Voor wie gereed staat?
- 820 **Dominé.** Voor architect Rhode, 'n eminent mensch!
- Volkert.** Christiaan Rhode?
- Dominé,** (tot *Langenaken*). Die krijgt u in zijn plaats. Die is niet aan den drank. Die lijdt niet aan kleptomanie, of 't zou de kleptomanie van den geest moeten zijn. Ik heb 'n rijtuig naar 't station gestuurd om 'm af te halen. Even telefoneeren dat
- 825 z'm hier afzetten.
- Langenaken.** Maar dominé .... ik wil.
- Dominé,** (bij de middendeur). U wilt me bedanken, niet noodig, ik reken nooit op dank, dan heb ik geen last van ondank. Doe wel en zie niet om. I (af.)
- Volkert.** Waar is m'n hoed? Ah, hier!
- 830 **Langenaken.** Ga je weg? doe dat nou asjeblief niet, laat me niet met d'r alleen.
- Volkert.** Dank je. Jij liegt me te aanstekelijk en de waarheid is me hier in huis veel te snel, ik wacht de komende dingen niet af!
- Langenaken.** En Suzette dan ....
- Volkert.** Die moet er zichzelf maar uitpraten, ik kom later wel eens hooren, hoe 't
- 835 afgeloopen is.
- Langenaken.** Toe, doe 't nou maar om mij plezier te doen, luister es, die vijf en zeventig gulden, die ik je geleend heb, mag je zoolang houden.
- Volkert.** Houen? Dacht jij dan, dat ik daar nog 'n cent van had! Nee, hou je moratorium maar bij je, ik heb voor jouw plezier al genoeg gelogen: zie je dat
- 840 gezicht al van die Rhode, als z'm daar 'n dochter in z'n armen gooien! Lieve God, dat kan goed worden, 'n dronken architect met 'n doofstomme dochter! Adieu Piet! sterkte!
- Langenaken.** Wacht dan even dan ga ik met je mee, waar is m'n jas? (beiden naar de middendeur).

845 **VIJFDE TOONEEL.**

LANGENAKEN. – VOLKERT. – SUZE. – SUZETTE. – Later HERDER.

Suze (met Suzette op, tot Langenaken). Waar ga je naar toe? Je gaat nou toch niet meer uit, hoop ik?

850 **Langenaken.** Even, heel even maar.

Suze. Doe me 'n genoeg en blijf thuis, de koffer van de juffrouw moet nog uitgepakt worden, hier is de sleutel, (tot Volkert) Hang jij maar eens handig die spiegel op, hier is 'n hamer en 'n kram. (tot Suzette) Kom, kindje, anders krenkt je goed te veel. (maakt den koffer open, terwijl Volkert op 't trapje den spiegel ophangt) Hier

855 Piet, voorzichtig over je arm hangen. Wat is dat? (ze haalt 'n rood tricot voor den dag.)

Langenaken. Ja, wat heb ik nou voor verstand van dameskleeding.

Suze. En dit? Of 't ook nog 'n kind is: hoepeltjes om mee te spelen – hier pak es aan!

860 **Langenaken** (wenkt zenuwachtig Suzette, terwijl Suze over den koffer gebogen staat).

Uw vader is hier, hier, hier.

Suzette. Maar neeje, die is nog nie mee gevlucht.

Langenaken. Jawel, hij komt hier, 't is 'n architect.

Suzette. Neeje-neeje, 't is 'nnen dokwerker, laat die asteblief weg!

865 **Suze.** Weer 'n tricot! Ze houdt er 'n eigenaardige garderobe op na – pak aan Piet!

Volkert. Ziezoo, die hangt, ik groet jullie!

Suze. Wat is dat?

Volkert (wenkt Suzette). Ik weet alles! (wijst op mond en ooren.)

Suzette. Wablief?

870 **Volkert.** Je vader is terecht.

Suze. Wat? Ringen en 'n trapèze?

Langenaken. Da's natuurlijk in d'r angst ingepakt.

Volkert. Misschien d'r eenige liefhebberij.

Herder (midden op). Daar ies de dominé, met meneer Rhode! (af)

875 **Suze** (gooit de attributen terug in den koffer). Gevonden! gevonden! God zij dank!

Suzette (tot Langenaken). Qu'est-ce qu'elle a?

Langenaken. Ssst! ....

Suze (tot Suzette). Kom kind, wij gaan, de schok zou ineens te hevig zijn. Dat moet geleidelijk gebeuren. Ik zal haar zoetjes voorbereiden, doen jullie 't met d'r vader, (tot Herder) Laat de heeren boven komen! (Langenaken en Volkert dringen Suzette die niet begrijpt, de deur links binnen.)

880 **Langenaken** (radeloos). Ik had 't niet moeten doen Volkert, ik had op mijn leeftijd

niet meer moeten liegen, ook niet uit meelij, meelij.... is de pest voor de maatschappij, m'n zuster vergeeft het me nooit.

885 **Volkert.** Kalm nou maar, misschien voelt die Rhode wel iets voor 'n aangenomen kind.

Langenaken. Kun je begrijpen. Ik heb 'm aan de drank laten gaan, jij hebt 'm uit z'n vaderschap ontzet, als-ie 't hoort, begaat-ie 'n ongeluk aan me. Nee, ik schei d'r uit met liegen, beter ten halve gekeerd dan ten heele .... daar is-ie al...

890 **ZESDE TOONEEL.**

Vorigen. – Dominé. – RHODE. – HERDER.

Dominé (met Rhode op). Hier zijn we.

Rhode. Meneer Langenaken, laten we elkaar de hand reiken, en elkaar es goed bekijken.

895 Ouwe vriendschap roest niet. Waar is de tijd hè?. ... Jij bent niet veel veranderd.

Ik wel, ik ben straat-arm gebombardeerd. Vijf dagen lang in de kelder gezeten.

Gisteren wil ik 'n borrel inschenken, pang, 'n granaat slaat de poot onder de tafel

uit, ik wil in bed stappen, pang, 'n granaat in m'n nachtkastje, ik grijp in m'n

900 'n rijtuig springen, pang! 'n granaat door de achterwielen – laat ik nou op 'n

hondenkar naar de grens gerejen zijn.

Volkert. Hoor je dat Piet?

Rhode. Ik telegrafeer m'n vriend, de dominé, die me in jouw armen werpt, en hier sta ik nou, Piet help me, ik kan niet anders!

905 **Dominé.** Meneer Langenaken zal je helpen, als er iemand 'n mede lijdend hart heeft, is hij 't.

Rhode. En medelijden brengt zegen!

Langenaken. Zou je dat werkelijk denken?

- 910 **Rhode.** Ik ben er zeker van. Hier staat je schuldenaar, vraag me het onmogelijke, ik zal het voor je doen.
- Dominé.** Finis coronat opus! Ik ga heen, 't rijtuig wacht nog. Nog één gewichtige mededeeling. Meneer Langenaken, u wordt vanavond om 8 uur op de vergadering verwacht. Ik twijfel niet of u wordt bij acclamatie tot voorzitter gekozen!
- Langenaken.** Ook dat nog. Ik neem 't beslist niet aan.
- 915 **Dominé.** Dat moet. U is de eenige geschikte persoon. U zult er vanavond wel meer van hooren. Adieu.
- Rhode,** (*maakt 'n kruis achter den dominé*). Ziezoo, die is afgevoerd! 't Is misschien heel ondankbaar van me, maar ik zou wel willen dansen Piet, dat je me niet bij hèm hebt laten interneeren. Zie je mij al bij de dominé „beginnen met gezang en eindigen met gebed". Merci, niks voor mij.
- 920 **Volkert.** Vertel u me es, meneer – pardon, mijn naam is Abraham Volkert!
- Rhode.** Aangenaam!
- Volkert.** U lijkt me 'n zeer geschikt mensch.
- Rhode.** Dat ben ik ook!
- 925 **Volkert.** Is u getrouwd?
- Rhode.** Nou....! m'n vrouw is ook gevlucht. Maar die slag kom ik wel te boven.
- Langenaken.** Waarheen?
- Rhode.** Dat weet ik niet, maar maak je niet ongerust, die komt wel terecht, 't Is force majeure, en ik schik me d'r in.
- 930 **Volkert.** Heeft u kinderen?
- Rhode.** Nee, ik kan met recht zeggen, dat m'n geslacht in stof en asch zal vergaan, precies als de blokken huizen, die ik gezet heb, ze zijn in puin geschoten.
- Volkert.** Prachtig! ... ik bedoel van uw geslacht. U moet m'n neef 'n kleine dienst bewijzen.
- 935 **Rhode.** Op staande voet! Wat moet er gebeuren?
- Langenaken.** Laat mij alles vertellen, Volkert. Kijk es Chris, ik heb hier uit meelij 'n arm, doofstom vluchtelmgetje in huis op genomen, 'n dametje uit 'n circus, je weet wel, zoo'n acrobate in tricot ....
- Rhode.** Bekend – bekend!
- 940 **Langenaken.** Er is in de heele stad geen vliering, geen bed meer te krijgen, als ik ze de straat op zet, moet ze misschien vannacht hier of daar op stroo, onder de bloote hemel of hoogstens in 'n schuur gaan liggen. Mag ik dat doen?
- Rhode.** Waarachtig niet, dat zou zonde en jammer zijn. Als je dat deed, was je niet waard dat....
- 945 **Langenaken.** Goed, zoo heb ik ook geredeneerd. Maar je kent m'n zuster, hè?
- Rhode.** Wie.... ? Hoe heet ze ook weer? Suze? ...alle machtig, heb jij de deftige degelijkheid in jouw huis genomen?
- Langenaken.** Genomen – Hm – Nou ja, hoe gaat dat? Ze past op me – ik bedoel, ze past me op.
- 950 **Volkert.** Begrijpt u de situatie? Als die hoort, dat ze 'n koorddanseres in huis heeft ...
- Rhode.** Ah zoo!. ... en nou hebben jullie gelogen? ....
- Langenaken.** Ronduit gezegd – ja, we hebben gelogen, als ik anders zei, zou ik weer liegen. We hebben gezegd dat 't jouw dochter is, om er cachet op te leggen, begrijp je, m'n zuster dweept nu eenmaal met de aristocratie.
- 955 **Rhode.** Aristocratie! – Dan moet je niets anders dan je duimstok en potlood – o ja, en 'n olie- en azijnstelletje bezitten. Maar enfin, ik lieg mee – dat wil zeggen, is ze de moeite waard om vader over te spelen? Hoe heet ze?
- Volkert.** Suzette.
- 960 **Rhode.** Suzette Breugelmans? 't Tortelduifje? Alle machtig – daar ligt d'r tricot!
- Volkert.** Da's sterk!
- Langenaken.** Ken je ze?
- Rhode,** (*haalt 'n ansicht uit z'n portefeuille*). Asjeblief – tien centimes – die verkoopt ze zelf in de pauze.
- 965 (*Volkert en Langenaken vergelijken 'n oogenblik de ansicht met de hunne.*)
- Langenaken.** Hoor es, je hebt zelf gezegd, dat meelij zegen brengt.
- Rhode.** Volop!
- Langenaken.** Welnu dan, hou je dan voor 'n paar uur of jij d'r vader bent. – Morgen ruil ik 'r wel voor 'n ander en zoo hou ik tenminste hier de lieve vrede. – Wil je 'n oogenblik door 'n zure appel heen bijten?
- 970 **Rhode.** Ik ben dol op zure appelen en dan, jij neemt 'n architect aan lager wal in je huis ....
- Volkert.** Aan lager wal, dat klopt ook al.
- Rhode.** Zou ik dan voor jou niet?... Hier is m'n hand, hoor!

975 **Langenaken.** Dank je.
Volkert. Ziezoo Piet. – Nou zijn alle vuiltjes van de lucht!
Herder, (aan de middendeur). Da ies 'n man miet duiven!
Langenaken. Niet noodig. (Herder af.)
980 **Rhode.** En nou zou 'k dolgraag 'n klein opkikkertje willen hebben.

980 ZEVENDE TOONEEL.

Vorigen. – SUZE. – SUZETTE. – Dan HERDER.

Suze, (met Suzette aan de hand, links op). Hier! Hier is ze, Christiaan!
985 **Rhode,** (draait zich om, strekt de armen uit). Suzette! (Suzette twijfelt, ziet Langenaken aan.)
Suze. Kom kind, niet haatdragend. (Langenaken en Volkert wenken haar – Suzette laat zich omarmen.)
Suze, (trionphantelijk tot Langenaken). Hij kan z'n dochter niet luchten of zien!
990 (tot Rhode, die Suzette kust) Christiaan! dat is mooi, da's gevoelig. – Ik had 't wel gedacht. Je hart is goed gebleven – al ben je aan de drank, dat zal wel beteren, al sta je onder curateele – Ik lach er om! Al ben je nog zoo diep gezonken, ik neem m'n woorden van toen terug. – Ik wil niet weten wie d'r moeder is, je bent uit baloorigheid te zwak geweest. – Ik heb je vroeger m'n hand geweigerd. – Nou heb je me
995 gewonnen, je hebt me verdiend! (slaat den arm om hem heen.)
Volkert. Piet! – Lieve God, wat gaat ze nou beginnen?
Herder. (vlug op). Die man uit Antwerpen moet hier zijn, 't sjtaat in de krant.
Langenaken. Wie is dat dan toch!
Herder. Breugelmans!
1000 **Suzette,** (springt op, naar voren). Mijn vader, mijn vader. – II est ici, mon Dieu! – Ik wil 'm nie zien, die je zattekul!
Suze, (met uitgestrekte armen, naar Suzette). Ze spreekt! ze spreekt! – Dat doet de schok! de schok! – O, dat is 't mooiste oogenblik van m'n leven.
('t Doek valt, – terwijl Dr. Langenaken, Volkert en Herder de middendeur uitdringen
1005 en verdwijnen.)

DERDE BEDRIJF

De huiskamer van Langenaken ziet door de middendeur op de studeerkamer uit. Rechts, schuin in den hoek 'n dubbele deur als algemeene opgang. Rechts eerste plan en links
1010 laatste plan 'n enkele deur. Links vóór 'n venster op balcon uitziende. Links midden een geheel gegarneerd buffet. Midden tafel. Links voor op tooneel canapé. Deftige doch ouderwetsche meubileering. Rechts midden haard, waarboven spiegel en stolpendule. De gordijnen voor 't venster zijn dichtgeschoven, half donker.

1015 EERSTE TOONEEL

Drie vluchtelingen. – HERDER. – BREUGELMANS. – Dan SUZE.
(Een vluchteling, de fantasiehoed op, kraag opgezet, komt wet emmer en kolenschop, benevens petroleumkannetje uit gangetje, gaat naar den haard, giet er houtskool en petroleum op en maakt vuur. – Een tweede vluchteling, de fantasiehoed op, komt voor
1020 de drie deuren gepoetste schoenen zetten, dan beiden af.)

Herder, (door gangdeur op, trekt de gordijnen open – de huisschel gaat; – hij gaat 't balcon op, komt snel terug, sluit het venster). Jott zal mij bewaren, iek toe
1025 nicht open! (de schel gaat langer) Himmel-element, hij klingelt de gansche sjtraat wakker, (af gangdeur, na een oogenblik weer vlug op – naar links, klopt op de deur) Meneer, meneer Langenaken!
Langenaken, (links achter). Ja, ja, – wat gebeurt er?
Herder. Daar ies die sjoft van gisteren alweer – ik kan 'm niet wegekrijgen,
Langenaken. Ik ben niet te spreken – ik lig nog in bed, roep meneer Rhode maar.
1030 **Herder,** (klopt aan middendeur). Meneer Rhode, meneer Rhode!
Rhode, (midden achter). Hallo! wat is er?
Herder. Daar is-ie alwéér!
Rhode, (als voren). Ik ben niet te spreken – ik lig nog in bed, roep meneer Langenaken maar.
1035 (Derde vluchteling, 't oud heertje, op in z'n jaeger, op z'n sokken, met 'n volle waschkom in de handen, door openstaande gangdeur op, wil het tooneel over.)
Herder. Waar moet u naar toe?
't Oud heertje. Il n'y a pas .... de .... vuil en eemer!....
Herder, (pakt hem bij den arm). In de keuken, laatste deur links! ('t Oud heertje

- 1040 *zeer voorzichtig links af.)*
Breugelmans, (*opent gangdeur, fantasiehoed op, diep achter op 't hoofd, bouffant om den hals, courant in de hand*).
 Ier is den gazet, zijn kik nie zot zulle! mijn dochter Suzette is ier in uis, de miste geburen ebben 't gezeed, spoeid-a-zulle. ... of 'k briek ier seffes 't kot af!
- 1045 **Herder**. lek zal u wat zeggen, u bent verrückt. Hier ies wel 'n juffrouw Suzette in huis, maar die houdt er geen twee vaders op na.
Breugelmans. Sta niet te zieveren, ik ben d'r papa, met die Suzette wil kik spreken!
Herder. Spreken dat is heelemaal niet mogelijk – die is sjtom.
Breugelmans. Watte? Stoem!
- 1050 **Herder**. Ien d'r eigen belang!
Breugelmans. Waar ies ze?
Herder. Ien bed. – De heele familie ligt nog ien bed.
Breugelmans, (*gaat zitten*). Awel, dan zal 'kik ier gaan wachten, tot de geele familie uit bed is, z' ebben mijn gezeed, da meneer ier 't oofd van 't Steuncomiteit is. – Die mot mijn zeggen waar ze gebleven is. – 'k Gaai zonder Suzette nie aan. – 'k Zal ier wachten, al is 't tot de nuste week, 'k eb kik voor haar drei jaar aan 't Schild aan de dokken gewerkt – 't ies kapot in Antwerpen. – Nou mot zij voor mijn aan de trapèze!
- 1055 **Herder**. Dan kun je wachten tot je .... 't is hier geen klooster!
Suze, (*van rechts op, in négligé*). Wat gebeurt hier toch!
Herder. Die man wil met alle jeweld dat wij hier in huis z'n dochter opgesjloten houen!
Suze. Wie is u?
Breugelmans. Breugelmans uit Antwerpen.
- 1065 **Suze**. Dan is u aan 't verkeerd adres.
Breugelmans. 't Sta pertang in den gazette. – 't Isier toch Langenaken?
Suze. Bij Langenaken, ja, dat is hier. – Die advertentie heb ik gisteren laten plaatsn, maar de vader van dat jonge meisje is hier gisteren al gearriveerd. – Heet uw dochter misschien ook Suzette?
- 1070 **Breugelmans**. Awel ja. – Suzette – da's curieus.
Suze. 't Spijt me voor u.
Herder. D'r ies meer gelijk, as eigen.
Breugelmans, (*opstaande*). Non de mille, is me dat 'n affaire, vier dagen en drei nachten op de duivenjacht gewiest, want den Duts schiet al neer wa vliegt, – twaalf uur met twie mandes duives te voet gegaan, – deur 't pienekes draad gekropen...
- 1075 **Suze**. Met duiven.... ?
Breugelmans. Zes koppel duiven. – Daar werkt ze mee in den cirque – al wa schoon is. – En nou mot ik op te nief achter d'r gaan zuuken 't is vried, 't is vried zulle! (*haalt z'n knipmes voor den dag, onder den neus van Herder*) Den eersten den besten
- 1080 **Duts**, die 'k zie – steek ik hardstikke dood! God za me beware!!!
Herder. Ik ga sjoenen poetsen! (*snel af, door gangdeur*).
Suze. Ik zal m'n broer opdragen, onmiddellijk werk van de zaak te maken. – Komt u straks nog maar es hooren, dan zal de adreslijst van de vluchtelingen al wel hier zijn, want die is nog bij de dominé.
- 1085 **Breugelmans**. Bij den dominé. – Waar woont die?
Suze. De tweede straat links, 'n hoekhuis. – 't Staat op de deur.
Breugelmans. Awel, dan gai ik seffes tot daar. (*wil gaan, keert terug*)] Ge mot da goed verstaan, zulle madame: as Suzette 'n engagement krijgt in 'n ollans cirque, dan komen er weer cense in de kas. – Heb u z' al zien voltigeiren – superbe!! Le saut périlleux, Ie salte mortale, – a une hauteur de cinquante mètres – boven in den top – de twiede straat op de slinksche and? Merci zulle madame, tot dezen achter-namiddag (*af, gangdeur*).

TWEDE TOONEEL.

- 1095 **SUZE**. – **RHODE**. – **LANGENAKEN**. – Later **HERDER**.
- Rhode**. (*uit de studeerkamer in z'n bovenhemd en op z'n sokken, op – wil naar linkerdeur*). O, pardon (*wil weer terug*). (*Suze geeft een gillette, vliegt haar kamer binnen*.)
- 1100 **Rhode** (*vlug naar linkerdeur – klopt*). Piet....! Piet!!!
Langenaken (*op van links, in kamerjapon*). Is ie weg?
Rhode. Ja, hij is weg!
Langenaken. Goddank!
Rhode. Maar zeg es even, ik verwacht van jou onmiddellijk nadere zeer preciese

- 1105 instructies, en je trekt er niet meer uit hoor, net als gisteravond. Ik heb water en bloed zitten zweeten. Je hadt me toch wel vooruit kunnen waarschuwen, dat ik aan den drank geraakt ben en dat ik onder curateele sta.
- Langenaken.** Daar heb ik de kans niet voor gehad.
- 1110 **Rhode.** Ja, maar nou heb je kans, vertel op – ze wil met alle jeweld weten, of d'r moeder, die arme verleide vrouw, nog leeft en waar ze is, of ze mooi of leelijk is, hoe ze heet – wat moet ik antwoorden?
- Langenaken.** Ik weet 't niet – ik weet 't niet. Ik heb vannacht geen oog dicht gedaan.
- Rhode.** Wel verduiveld, dan had je net mooi de tijd om er iets op te verzinnen.
- 1115 **Langenaken.** Ik kan niet meer denken.
- Rhode.** Da's 'n prettig vooruitzicht. Hoor es, ik ben dol op liegen. Als je zoo'n razend jaloersche vrouw d'r op na houdt als ik krijg je daar vanzelf de smaak van beet. Nog eens, ik ben dol op liegen, maar 't mag niet uitkomen.
- Langenaken.** Neem d'r met je mee, dat is 't eenige.
- 1120 **Rhode.** Waar naar toe?
- Langenaken.** Dat kan me niet schelen, ga met 'r naar Den Haag, naar Amsterdam, in 'n hotel.
- Rhode.** Hoor es, je vraagt me daar 'n ontzaglijk offer, ik zie geen kans in Amsterdam, met tweeën in 'n hotel, met niets anders dan 'n duimstok en 'n olie- en azijnstelletje...
- 1125 **Langenaken.** Ik zal je geld geven, (gaat naar 't buffet, neemt 'n portefeuille) Hier, hier, dat komt later wel weer terecht, neem de heele portefeuille maar.
- Rhode.** Wéér 'n zure appel (houdt de portefeuille in z'n hand). In Godsnaam, jij wilt 't zoo. Zit er genoeg in, want zoo'n acrobate kost geld.
- 1130 **Langenaken.** Genoeg, meer dan genoeg, maar ga asjeblief op staande voet, voor d'r vader weer hier komt – telegrafeer d'r adres, dan stuur ik die vent naar d'r toe. Ze kan mij niks verwijten, ik heb gedaan wat ik kon en met jou zal ze vannacht niet onder de bloote hemel moeten slapen.
- 1135 **Rhode.** Wat, onder de bloote hemel? Als ik bij d'r ben, daar doe ik 'n eed op. Dat zou ik mezelf m'n heele leven niet vergeven! (vlug af door middendeur, neemt z'n schoenen mee.)
(Herder op, gangdeur, met ontbijtlaken en schotel broodjes.)
- Langenaken.** Guusje?
- Herder.** Meneer?
- 1140 **Langenaken.** Als die man met z'n duiven hier weer aan de deur komt, zeg hem dan dat z'n dochter naar Amsterdam is.
- Herder,** (dekt de tafel, zet het brood er op). Iek zal u wat zeggen: iek wil niet de eerste de beste Duitscher zijn, die hij tegenkomt.
- Langenaken.** Wat bedoel je?
- 1145 **Herder.** Hij loopt met 'n mes in z'n zak.
- DERDE TOONEEL.**
Vorigen. – VOLKERT. – Dan RHODE.
- 1150 **Volkert** (vlug uit gangdeur op). Morgen, ik heb vannacht geen oog dicht gedaan. Guusje, ga jij es even weg. (Herder af) Ik kom je waarschuwen, Piet. Vier en veertig handteekeningen had ik voor achten al op m'n manifest. Wie denk je, dat er bij staat?
- Langenaken.** Nou?
- Volkert.** Breugelmans! Die vent zit al in de wachtkamer van de Naamlooze Vennootschap.
- 1155 **Langenaken.** Ik weet het, hij is alweer hier geweest.
- Volkert.** We moeten maatregelen nemen, Piet! afdoende maatregelen – we moeten ....
- Langenaken.** Die zijn al genomen. Binnen tien minuten is Rhode met z'n dochter hier vandaan.
- 1160 **Volkert.** Ik had je juist willen voorstellen ze aan mij over te doen. Ja, hoor es, ik zou 't alleen doen, om jou d'r af te helpen, want je begrijpt zeker wel, nou allebei de vaders terecht zijn .... Kijk es .... de juffrouw van de divan gaat vannacht in de huiskamer liggen – Suzette krijgt dan dat heerlijk divannetje. Ik heb op zolder twee krammen voor d'r in de balk gedraaid, daar kan ze zich aan oefenen, aan d'r ringen, anders verleert ze d'r vak. Waarom nou niet, ik heb toch evenveel recht om meelij met 'r te hebben als jij? Je kunt er van op aan, ze komt bij mij in Abrahams schoot
- 1165 terecht.
- Langenaken.** Bij jou, onmogelijk. Zij kan geen getrouwde mannen uitstaan. Nee, nee, geen halve maatregelen. Ze gaat met Rhode nee naar Amsterdam in 'n hotel.
- Volkert.** Kan ze die dan wel uitstaan? Naar Amsterdam, in 'n hotel, en wie zal dat betalen?
- 1170 **Langenaken.** Ik – ik heb hem zoolang 300 gulden voorgeschoten.

- Volkert.** Wat?.... Drie.... daar word ik koud van.
- Langenaken.** Praat er nou niet langer over. Ga jij nou direct bij van Beek 'n auto opbellen, .
- 1175 **Volkert.** Goed, maar je zult er spijt van hebben.. – drie honderd gulden, 't Is God geklaagd, dat had je bij mij .... bij mij op de divan veel goedkoopere gedaan gekregen (af, gangdeur).
- Rhode,** (van midden op, terwijl hij z'n das om z'n boord strikt). Zeg, denk er om: Suzette is 't resultaat van 'n oogenblik baloorige zwakte.
- 1180 **Langenaken.** Goed, goed .... (Rhode af) Pak die rooie tricots ook in je koffertje.
- Rhode,** (op, in de deur, terwijl-ie z'n jas aanschiet). En zeg: door 't bombardement stom geworden, hoor! denk er om. (af.)
- Langenaken.** Ja, ja, ben je klaar?
- Rhode** (op met 'n open handvalies – legt dat op de tafel). O ja, da's waar, nog iets, 't zou kunnen zijn, dat ik je niet direct telegrafeer waar ik zit.
- 1185 **Langenaken.** Waarom niet?
- Rhode.** Waarom niet? Maar kerel – o nee, da's waar – je hebt nog geen kennis met m'n vrouw gemaakt.
- Langenaken.** Je vrouw, weet die dan dat jij...?
- 1190 **Rhode.** Dat ik naar de dominé ben, natuurlijk weet ze dat. Ik ben al zoo dikwijls naar de dominé geweest, als ik 'n paar dagen vrijaf wou hebben, als je 'n jaloersche vrouw hebt, ga je altijd naar 'n dominé. Ik ben d'r onderweg kwijt geraakt, 't eenige lichtpunt van de oorlog – desniettemin doe ik niet als klein duimpje, geen broodkruimeltjes achterlaten.
- Langenaken.** Ik geloof dat er om tien uur 'n trein gaat. – Hier heb je 'n spoorboekje.
- 1195 **Rhode.** Maar ik ben nog nuchter!
- Langenaken.** Jullie kunt wel aan 't station ontbijten.
- Rhode.** Jammer, net van die heerlijke versche pain de luxjes!
- Langenaken.** Hier, hier, steek er dan 'n paar in je valies. Ziezo, dicht. (slaat 't valies dicht). En tegen m'n zuster zeg je doodgewoon, dat jullie niet langer tot last wilt zijn, dat je naar 'n neef of tante gaat.
- 1200 **Rhode.** En als Suzette niet wil?
- Langenaken.** Ze moet willen, anders laat jij je gelden, jij wilt 't zoo, afgeloopen. – Jij bent d'r vader.
- Rhode.** En jullie hebt me uit m'n vaderschap ontzet.
- 1205 **Langenaken.** Maak er nou geen aardigheden over. – Jij wilt en jij zult hier met je dochter vertrekken. – Neem van m'n zuster kort en bondig afscheid, en laat je niet door d'r bepraten.
- Rhode.** 't Afscheid zal zwaar vallen, want ze was gisteren lief, heel lief tegen me. – Dat zal nog de zuurste appel worden. In Godsnaam, wáár is m'n dochter?
- 1210 **Langenaken.** Daar, in 't kleine logeerkamertje (de deur gaat open). Daar is ze!

VIERDE TOONEEL.

Vorigen. – SUZE.

- 1215 **Suze** (op, in ochtendtoilet). Goeden morgen, Christiaan (reikt haar hand). Goe gerust?
- Rhode.** Dank u. – En u?
- Suze.** U, u. Ik dacht dat we afgesproken hadden....
- Rhode.** O ja, da's waar ook, en jij Suze?
- 1220 **Suze.** Ik heb geen oog dicht gedaan, geen wonder, na al die emoties van gisteren en (lief) al de emoties die nog komen zullen, (zwaar) Piet, laat ons 'n oogenblikje alleen.
- Langenaken.** Ik wou je juist even 'n vraag stellen.
- Suze.** Straks zal ik gelegenheid geven, om vragen te stellen.
- Langenaken.** Jawel, maar Rhode, wil direct....
- 1225 **Suze.** (zwaar). Piet!
- Langenaken** (wil links af). Hou 'm dan asjeblief niet te lang op.
- Suze.** Er is tusschen Christiaan en mij geen sprake van „ophouen“. – Ga jij je maar aankleeden. D'r is hier al 'n man geweest, om 't adres van z'n dochter te vragen. Help die man es gauw. Toon je medelijdend hart es, want medelijden ....
- 1230 **Langenaken.** Brengt volop zegen.... Ja, ja, dat heb ik al meer gehoord (links af).
- Suze.** (tot Rhode). Zie zoo, kom hier nu es naast me zitten op de canapé, zóó, en geef me je hand es, ja, 't.is nog altijd die zelfde, mooie, blanke hand van twintig jaar geleden, uit m'n jongmeisjes tijd! Hoe is 't mogelijk, dat zoo'n hand iedere dag naar alcohol kan grijpen, dat zoo'n hand 'n vrouw kan slaan.
- 1235 **Rhode.** Slaan?? Wablief, ik 'n vrouw slaan?

- Suze.** (*plechtig*). Christiaan, ik weet van alles.
- Rhode.** Ja, dat blijkt .... maar ....
- Suze.** Suzette heeft me bekend dat jij d'r moeder niet eens, maar meermalen hebt geslagen ....
- 1240 **Rhode.** Ik, de moeder van Suzette.... ?
- Suze.** Waarom, waarom? Zeg het me. – Was het uit wanhoop over mij, uit baloorigheid, dat ik je toen, als jongmeisje...?
- Rhode.** Ja, dat zal wel uit baloorigheid gebeurd zijn.
- 1245 **Suze.** Toen zaten wij samen óók op de canapé. Herinner jij je dat nog? Kijk me es goed aan!
- Rhode.** Nee, dat herinner ik me niet meer. ... de tand des tijd knaagt....
- Suze.** Ja, ja, de tijden veranderen, mijn ideeën zijn nu rijper, m'n hart is milder geworden, ik voel dat ik je nou oneindig veel meer tot steun zal kunnen zijn. Nu hoef je niet meer wanhopig te worden; we zullen voortaan samen leven – opgaan in elkaars arbeid, en die vrouw, die vrouw, dat arme schepsel, hoe heet ze – toe, zeg me d'r naam.
- 1250 **Rhode.** Och, wat doet die naam d'r toe, ik kan die niet meer hooren uitspreken!
- Suze.** Niet uit jaloerschheid. – Niet uit jaloerschheid. – Ik zweer je, dat ik niet jaloersch ben. – Is ze mooi?
- 1255 **Rhode.** Mooi? Mooi? – 'n Heel alledaagsch gezicht, daar zit zoo geen stijl in.
- Suze.** Heb je geen portret van d'r.
- Rhode.** 'n Portret! – Nee, och, als je bijna je zilveren bruiloft... Maar laat ons nou liever over wat anders praten, bijvoorbeeld over de gastvrijheid – die je, die u me zoo mild hebt verleend, maar die ik toch niet langer meer...
- 1260 **Suze.** Geen woord daarover.... jullie blijft hier, totdat, totdat wij samen – 'n intiem, gezellig huisje gevonden hebben.
- Rhode.** In geen geval. – U weet toch dat ik straatarm ben.
- Suze.** Maar, van wie zou je nu eerder finantieele hulp aannemen dan van mij? – *Jij arm!* Je bent *rijk*, schatrijk van geest en dat schat ik 't hoogst! (*staat op, gaat naar 't buffet*). Waar is die portefeuille gebleven? Dat is al heel vreemd!
- 1265 **Rhode.** O! lieve God. – Maar juffrouw, ik wil beslist niet...
- Suze** (*dreigend met den vinger, bij 't buffet*). Juffrouw, juffrouw?... Ik ga er 'n boete op stellen, iedere keer dat je me juffrouw noemt, moet je 'n boete betalen van ....
- 1270 **Rhode.** Van....?
- Suze.** Nee, dat zeg ik nog niet. – Vin je Suze dan geen mooie naam?
- Rhode.** O ja, zeker – heel mooi!
- Suze** (*neemt z'n hand, legt d'r arm om z'n hals*). Christiaan, dat je haar naar mij genoemd hebt, zie je, dat heeft me tot in m'n ziel geroerd. – Wacht, ik zal even boven in m'n schrijf cassette .... (*wil naar gangdeur.*)
- 1275

VIJFDE TONEEL.

- V o r i g e n. – SUZETTE. – Dan LANGENAKEN. (*Suzette op, uit gangdeur.*)
- 1280 **Suze.** (*kust Suzette*). Dag m'n kind, goed geslapen?
- Suzette.** O, nee-je, nee-je, gien oog dicht gedaan. – Je n'ai pas dormi, madame!
- Suze.** Geen madame – moeder – 'n moeder wil ik voor je worden, hè, Christiaan?
- Rhode.** Ja, dat wil je worden!
- Suze.** Ga nu eens echt gezellig bij 'm zitten en kus 'm es hartelijk, dat ik 't zie .... zóóóó .... (*af, gangdeur.*)
- 1285 **Suzette** (*tot Rhode, die haar hartelijk kust*). Alla! zotterik! Zoo dee m'n papa nooit zulle!....
- Langenaken.** (*op, van links*). Zijn jullie klaar?
- Rhode.** Ja. (*laat Suzette los.*)
- 1290 **Langenaken.** Hoe is 't gegaan?
- Rhode.** Patent!
- Langenaken.** Dat valt me mee. Ik was al bang, dat ze je niet los zou laten. (*Tot Suzette*) Kom kind, pak nou gauw je valies en zet je hoed op.
- Suzette.** Waar mot ik naar toe?
- 1295 **Langenaken.** Je vader is weer hier geweest, met de courant in z'n hand.
- Suzette.** Je m'en fiche!
- Langenaken.** Als je niet met 'm mee gaat, slaat-ie hier de boel kort en klein.
- Suzette.** Awel, daar eb 'kik geen schrik van, dat eed 'm thuis al zoo dikkels gedaan.
- 1300 **Langenaken.** Dank je, daar voel ik hier niets voor. Meneer Rhode neemt je mee naar Amsterdam, (*gaat in studeerkamer*) hier, je hoed, je mantel – ziezoo, (*dringt haar*

naar binnen) ga nou gauw je koffertje inpakken, (geeft Rhode diens koffertje in z'n handen) Help jij d'r even 'n handje, (beiden midden af) Ik ga me terwijl aankleeden. (af, links.)

1305

ZESDE TOONEEL.

CATO. – Dominé. – SUZE. (Cato vlug op, gevolgd door den dominé met 'n dik boek onder den arm – en Suze.)

1310

Cato. Ik geen recht op m'n man, dat is iets nieuws, ik geen recht op Christiaan, ik, z'n wettige vrouw!

Suze. Mejuffrouw, u is brutaal, heel brutaal!

Cato. Mejuffrouw? – mevrouw asjeblijf!

Suze. Mevrouw?? Da's nog onbeschaamder!

1315

Dominé. Een vrouw is in gewone tijden verplicht haar man te volgen, in geval van bombardement wordt aan zoo'n gebod dubbele kracht bijgezet.

Suze. Dat „wettige" van u is kostelijk! Dacht u dan, dat we hier niet op de hoogte waren? Wie is er de schuld van, dat-ie ging drinken? ,dat-ie aan lager wal raakte? dat-ie onder curateele is gesteld?

1320

Cato. Dat is sterk!

Dominé. Maar juffrouw Suze ....

Suze. Wie is er de schuld van, dat-ie uit z'n vaderschap is ontzet?....

Dominé. Uit z'n vaderschap....? ik val uit de lucht.... Dat huwelijk is waarachtig... 't is zonde dat ik 't woord zeg...

1325

Cato. Uit z'n vaderschap ontzet? Dat zult u me bewijzen.

Dominé. Juffrouw Suze, zet 'n wachter voor uw mond. U gaat te ver.... Meneer Rhode heeft nooit ...

Suze. U recht op hèm? 't Is belachelijk. Hij kan uw naam niet meer hooren uitspreken, (doet deur open) Mag ik u verzoeken heen te gaan.

1330

Cato. (gaat zitten). Ik denk er niet aan. Waar is-ie? Hij zal me zelf rekenschap geven.

Dominé. Juffrouw Suze, ik dring er met klem op aan, kalm te blijven. Mevrouw Rhode heeft in de eerste plaats het recht aan de zijde van haar man te staan.

Suze. Watblijft u, verdedigt u zoo'n schepsel nog, 'n vrouw, die 'r plichten als moeder zoo ellendig verwaarloost?

1335

Cato. Als moeder! ? Ik bèn geen' moeder. Wie heeft u dat wijs emaaft?

Suze. Nóg mooier! Die weigert d'r kind te erkennen! 't Is monsterachtig! Geen wonder, dat-ie zoo hardhandig tegen u is opgetreden!

Cato. Chrisje hardhandig tegen mij opgetreden? Best mogelijk, maar dan was-ie zeker alleen thuis. Nu begin ik zoo'n beetje op de hoogte te raken. U schijnt meer recht op 'm te hebben dan ik! Goed! Dan zal-ie tusschen ons kiezen!

1340

ZEVENDE TOONEEL.

Vorigen. – RHODE. – SUZETTE.

1345

Rhode. (met Suzette, geheel gekleed, ieder met valies, van midden op). Ziezoo, daar gaat-ie, mijn tweede huwelijksreis!

Dominé. Ah!

Cato. (driftig, streng). Chris!

1350

Suze. (smeekend). Christiaan!

Rhode. Cato! Hè! – Héééé – da's toevallig – hoe kom jij hier!

Cato. Dat zal ik jou onder vier oogen wel eens vertellen. (op Suzette wijzend) Wie is dat?

Rhode. Dat? – o, dat is ____ eh – Suzette!

1355

Cato. Had ik 't niet gedacht: die zoekt onder 't springen van Duitse bommen nog naar 'n circusliefje, en waar wil je met 'r naar toe? Nou, heb je me niet verstaan, waar wou je met 'r naar toe?

Rhode. (tot Suzette). Ja, waar wou ik ook weer met jou naar toe, Suzette?

Suzette. Awel, naar Amsterdam, da's toch afgesproken?

1360

Cato. Op reis? Gelukkig ben ik nog juist op tijd gekomen. 't Was of ik er 'n voorgevoel van had, ik heb vannacht geen oog dicht gedaan. Geef maar hier dat koffertje, (ze neemt hem 't valies uit de hand, 't valt open) Wat is dat? (ze raapt 't tricot op, de dominé 't olie- en azijnstelletje, de broodjes en de portefeuille, legt die op tafel – Suze grijpt de portefeuille.)

1365

Suze. De portefeuille!!! O God, 't is toch waar.... klep-to-ma-nie.

Cato. (tot Rhode). Kom es hier. (Rhode komt tusschen haar en Suze staan) Ik heet Cato! Cato! Cato!!

- Rhode.** Ja, dat weet ik.
- Cato.** Die juffrouw daar beweert, dat je m'n naam niet meer hooren kunt.
- 1370 **Rhode.** Ik heb 't goed gehoord.
- Cato.** Ziezoo, en kies nu tusschen haar en mij, want die juffrouw beweert ook dat ik geen recht op je heb, omdat ik m'n plicht als moeder zoo ellendig verwaarloos. Sedert wanneer ben ik moeder hè? (*Rhode zwijgt*) Spreek op, sedert wanneer ben ik moeder? (*diep minachtend*) Bluf, allemaal bluf! Jij hebt hier de lieve familie wijs gemaakt,
- 1375 dat die circusjuffrouw daar, je dochter is. Ja, ja, die springt door hoepels, slingert aan de trapèze. Die heeft slappere beenen dan je vrouw, die vlucht veel gauwer dan ik, maar al is de leugen nog zoo snel. ...
- Rhode.** Ja, ja, de rest is bekend!
- Cato,** (*dicht onder z'n neus*). Bah!
- 1380 **Suze,** (*idem*). Wat? Is Suzette?... Bah! Christiaan, je vermoordt me. (*huilend rechts af, gevolgd door den dominé.*)
- Dominé,** (*onder 't afgaan tot Rhode*). 'n Circusliefje? Bah! – Driewerf: bah!!! (*Cato zet zich in den uitersten hoek van de canapé.*)
- 1385 **Suzette,** (*komt naar voren*). Awel, da's curieus, 'k eb kik nie gevraagd, om met 'm naar Amsterdam te gaan. – Da's de fout van meneer Lanchenakkan, 'k eb kik nie gevraagd, om daar op de sofa geembrasseerd te worren. (*tot Rhode*) Was dat toen ook bah?
- Rhode.** Pardon, zooiets blijft per slot 'n kwestie van persoonlijke smaak.
- 1390 **ACHTSTE TOONEEL.**
CATO. – SUZETTE. – RHODE. – VOLKERT. – HERDER. – BREUGELMANS.
- Volkert,** (*gejaagd uit gangdeur op – klopt op middendeur*). Vriend Rhode, gauw, kom er uit voor 't te laat is, 'n strop – 'n reuzenstrop!
- 1395 **Rhode.** Wat is er?
- Volkert.** O, ben je al wakker?
- Rhode.** Klaar wakker!
- Volkert.** Je vrouw is in de stad. – Ze staat op de lijst. – Gauw of er gebeuren ongelukken.
- 1400 **Cato.** (*opstaande*). Ik zal wel op 'm passen, meneer.
- Volkert.** Pardon. – Is u...?
- Cato.** Mevrouw Rhode.
- Volkert.** Sakkerloot! _____ Aangenaam.
(*Breugelmans en Herder op, met de mand met duiven.*)
- 1405 **Herder.** Uw dochter ies al lang ien Amsterdam!
- Suzette.** (*vliegt op de mand af*). Ah, m'n lieve dottekes! Fifi! – Ma pauvre Lili!
- Breugelmans** (*tot Herder*). Ah! Zoo! Is 't ier Amsterdam? (*tot Suzette*) Ge wilt gij oe papa nie kennen, ge gaat oe ier wegsteken en mijn van Herodus naar Pilatus laten loopen. – Schoene maniere, waar is den bagage? (*neemt haar valies, opent de deur*)
- 1410 Maak seffes da ge vort komt!
(*Suzette gedwee af, gevolgd door Breugelmans die de deur achter zich dichttrekt.*)
- Herder.** (*tot Rhode*). En dat laat u zoo maar begaan?
- Rhode.** (*zuchtend*). De oorlog zet alles op z'n kop.
- Herder.** De auto is voor.
- 1415 **Cato.** 'n Auto? – prachtig. – Chris, pak op je verlies!
- Rhode.** Waar wil je naar toe?
- Cato.** Naar 't station, bij mama zullen we verder afrekenen.
- Rhode.** Maar ik heb geen geld!
- Cato.** Dat is maar goed ook, dat hoort er zoo bij als je onder curateele staat. – Ik heb wel geld!
- 1420 (*Rhode neemt gedwee z'n valies op.*)
- Rhode.** Adieu meneer Volkert. – Es war zu schön gewesen.
- Cato.** Ziezoo, je tweede huwelijksreis!
- Rhode.** Die gun ik m'n ergste vijand niet! (*beiden af.*)
- 1425 (*Volkert en Herder midden op tooneel – zien elkaar suf aan.*)
- Dominé.** (*steekt 't hoofd door rechterdeuropening*). Water!
- Volkert en Herder.** (*tegelijk*). Wablief?
- Dominé** (*op*). Water! – water!
(*Volkert en Herder vlug door gangdeur af – men hoort de auto vertrekken.*)
- 1430 **NEGENDE TOONEEL**
LANGENAKEN.

(Het tooneel blijft even leeg, dan komt van links Dr. Langenaken op, met 't vogelkooitje in z'n hand, blijft voor de middendeur staan.)

1435

Langenaken *(klopt op deur)*. Zijn jullie klaar! Ik heb de auto al gehoord! *(komt naar midden van tooneel – tot kanarie.)*

Er is 'n tijd van komen. Er is 'n tijd van gaan. Piet – Pieiet – Pieieiet!

Doek.